

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Digital Poverty from a Social Work Perspective

Sosyal Hizmet Perspektifinden Dijital Yoksulluk

Murat Altuntaş *

Abstract: As the process of digitalization has reshaped the fundamental dynamics of social life, access to digital technologies has become a decisive factor in individuals' participation in social, economic, and cultural life. Digital poverty, which has emerged alongside this transformation, is viewed as a multidimensional form of social exclusion that extends beyond mere lack of access to technological tools; it impacts education, social participation, access to public services, and psychosocial well-being. This study examines the effects of digital poverty, particularly on children and youth, from a social work perspective and discusses the social consequences of digital inequalities in a multidimensional manner.

Children and youth are among the social groups most affected by digital inequalities due to their developmental characteristics and the intense relationship they establish with digital systems. The increasing shift toward conducting educational processes via digital platforms is leading individuals without access to digital tools and the internet to fall behind in academic progress, limiting their learning opportunities and deepening educational inequalities. This situation also contributes to the weakening of mechanisms for social mobility and the reproduction of existing socioeconomic inequalities. Furthermore, digital poverty does not remain limited to the field of education; it also creates negative effects on peer relationships, the sense of social belonging, and the development of self-confidence, thereby affecting the psychosocial development processes of children and youth in a multidimensional way.

From a social work perspective, digital poverty emerges as a structural social issue that must be addressed within the context of social justice, human rights, and the principles of equality. In this regard, the development of social policies that strengthen digital inclusion, the expansion of digital access opportunities, and the establishment of comprehensive intervention mechanisms targeting disadvantaged groups are considered critical necessities. Furthermore, enhancing digital literacy skills, supporting families and educational institutions, and restructuring social service practices to address digital inequalities have also emerged as significant needs.

Keywords: Digital Poverty, Digital Inequality, Social Exclusion, Social Work, Psychosocial Effects

Öz: Dijitalleşme sürecinin toplumsal yaşamın temel dinamiklerini yeniden yapılandırması, dijital teknolojilere erişimi bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımı açısından belirleyici bir unsur haline getirmiştir. Bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan dijital yoksulluk, yalnızca teknolojik araçlara erişim

* Dr., Social Worker, Turkish Red Crescent
Dr., Sosyal Çalışmacı, Türk Kızılay
ORCID <https://orcid.org/0009-0000-6212-7742>
murataaltuntas21@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Altuntaş, M. (2026). Digital poverty from a social work perspective / Sosyal hizmet perspektifinden dijital yoksulluk. *Turkish Studies*, 21(Ö1), 239-285. [Special Issue Dedicated to Prof. Dr. Mahmut Özer]. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.94539>

Received/Geliş: 23 May/Mayıs 2026

Accepted/Kabul: 15 September/Eylül 2026

Published/Yayın: 20 September/Eylül 2026

Checked by plagiarism software

eksikliğiyle sınırlı olmayan; eğitim, sosyal katılım, kamusal hizmetlere erişim ve psikososyal iyi oluş üzerinde etkili çok boyutlu bir sosyal dışlanma biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, dijital yoksulluğun özellikle çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini sosyal hizmet perspektifi çerçevesinde ele almakta ve dijital eşitsizliklerin toplumsal sonuçlarını çok boyutlu biçimde tartışmaktadır.

Çocuklar ve gençler, gelişimsel özellikleri ve dijital sistemlerle kurdukları yoğun ilişki nedeniyle dijital eşitsizliklerden en fazla etkilenen toplumsal gruplar arasında yer almaktadır. Eğitim süreçlerinin giderek dijital platformlar üzerinden yürütülmesi, dijital araçlara ve internet erişimine sahip olmayan bireylerin akademik süreçlerden geri kalmasına, öğrenme fırsatlarının sınırlandırılmasına ve eğitimde fırsat eşitsizliklerinin derinleşmesine yol açmaktadır. Bu durum aynı zamanda toplumsal hareketlilik mekanizmalarının zayıflamasına ve mevcut sosyoekonomik eşitsizliklerin yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Ayrıca dijital yoksulluk, yalnızca eğitim alanıyla sınırlı kalmayıp akran ilişkileri, sosyal aidiyet duygusu ve özgüven gelişimi üzerinde de olumsuz etkiler yaratarak çocuk ve gençlerin psikososyal gelişim süreçlerini çok boyutlu biçimde etkilemektedir.

Sosyal hizmet perspektifinden değerlendirildiğinde dijital yoksulluk, sosyal adalet, insan hakları ve eşitlik ilkeleri bağlamında ele alınması gereken yapısal bir sosyal sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda dijital kapsayıcılığı güçlendiren sosyal politikaların geliştirilmesi, dijital erişim olanaklarının yaygınlaştırılması ve dezavantajlı gruplara yönelik bütüncül müdahale mekanizmalarının oluşturulması kritik bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte dijital okuryazarlık becerilerinin artırılması, ailelerin ve eğitim kurumlarının desteklenmesi ve sosyal hizmet uygulamalarının dijital eşitsizlikleri azaltmaya yönelik şekilde yeniden yapılandırılması da önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Yoksulluk, Dijital Eşitsizlik, Sosyal Dışlanma, Sosyal Hizmet, Psikososyal Etkiler

Structured Abstract:

Digital transformation has become one of the most influential structural forces shaping contemporary societies, fundamentally transforming the ways in which individuals participate in economic, social, educational, and cultural life. The rapid expansion of digital technologies, online platforms, and algorithmic systems has created new forms of inclusion and exclusion, making digital access a key determinant of social participation. Within this context, digital poverty has emerged as a multidimensional and structurally embedded form of social exclusion that cannot be reduced merely to the absence of technological devices or internet connectivity. Instead, it reflects broader inequalities in access to digital opportunities, disparities in digital literacy and competencies, and unequal participation in digitally mediated public services, education systems, and welfare mechanisms. Children and young people represent one of the most vulnerable groups in this process, as their developmental trajectories are closely linked to education systems that are increasingly digitised, and their daily social interactions are deeply embedded in digital environments. Against this background, the purpose of this study is to conceptually and analytically examine digital poverty within the theoretical framework of social work, with a particular focus on its educational, psychosocial, and structural consequences for children and youth. In addition, the study aims to position digital inequality as a central issue of social justice and to explore its implications for social work practice, policy development, and intervention strategies in the context of digitalised welfare systems.

This study adopts a conceptual and theoretical design grounded in an extensive review of existing scholarly literature on digital inequality, social exclusion, social policy, education studies, and social work perspectives. Rather than relying on primary empirical data, the study systematically synthesises peer-reviewed academic sources to construct a comprehensive and interdisciplinary analytical framework. The literature included in the analysis focuses on key thematic areas such as unequal access to digital technologies, digital divide theories, digital literacy gaps, and the social consequences of exclusion from digital systems. Particular attention is given to the implications of digital poverty for children and adolescents, especially in relation to education, psychosocial development, and social integration processes. The analytical process is structured around interconnected thematic domains, including educational inequality, social participation, vulnerable population groups, and social work intervention models. By integrating theoretical insights from sociology, education sciences, communication studies, and social policy, the study develops a holistic understanding of digital poverty as a structural social phenomenon that is deeply embedded in broader systems of inequality. This interdisciplinary approach allows for a more comprehensive interpretation of how digital exclusion is produced, reproduced, and sustained across different institutional and social contexts.

The findings derived from the literature synthesis indicate that digital poverty functions as a structural determinant of inequality that influences multiple dimensions of social life simultaneously. In the field of education, unequal access to digital devices, stable internet connections, and adequate digital learning environments significantly restricts students' ability to participate effectively in remote learning, hybrid education models, and technology-enhanced classroom practices. This unequal access contributes to persistent achievement gaps, reduced educational attainment, and the reinforcement of pre-existing socioeconomic inequalities. In many cases, digital disadvantage not only reflects but also amplifies broader patterns of social stratification, thereby deepening intergenerational cycles of inequality. Beyond the educational domain, digital exclusion produces significant psychosocial consequences for children and young people. Limited access to digital platforms reduces opportunities for peer interaction, weakens social networks, and increases the risk of social isolation. These conditions negatively affect the development of a stable sense of belonging, which is a critical component of healthy psychosocial development during childhood and adolescence. Furthermore, disparities in digital access and usage contribute to differences in self-esteem, identity formation, and perceived social competence. Children and young people who are excluded from digital environments often experience marginalisation not only in formal institutional settings but also in informal peer-based social structures that are increasingly mediated through digital communication platforms. The literature also highlights that certain groups, including low-income households, migrant children, rural populations, and socially disadvantaged communities, are disproportionately affected by digital poverty. This unequal distribution of digital resources reinforces existing vulnerabilities and contributes to the reproduction of structural disadvantage across multiple generations.

The discussion section emphasises that digital poverty should not be conceptualised as a purely technological or infrastructural issue but rather as a deeply embedded structural social justice concern. From a social work perspective, digital exclusion directly challenges foundational professional principles such as equity, human rights, social inclusion, and the promotion of well-being. The increasing digitalisation of essential social systems, including education, healthcare, employment services, and welfare provision, has transformed digital access from a supplementary resource into a fundamental prerequisite for full societal participation. As a result, individuals without adequate digital access or competencies are systematically disadvantaged in their ability to access essential services, exercise their rights, and participate fully in social life. This condition creates new forms of inequality that are both technological and social in nature, contributing to the emergence of digital stratification within contemporary societies. Social work, therefore, has an essential role in addressing these inequalities through multiple levels of intervention. These include advocacy for equitable digital policies, empowerment of disadvantaged populations through capacity-building initiatives, and the development of inclusive service delivery models that take digital disparities into account. Strengthening digital literacy skills among children, young people, and families is also a critical component of these interventions. In addition, ensuring equitable access to digital infrastructure, particularly in underserved regions, is necessary to reduce systemic inequalities and promote social inclusion.

In conclusion, digital poverty represents a growing and complex form of structural inequality that significantly shapes the life chances, developmental trajectories, and social participation opportunities of children and young people in contemporary digital societies. Its effects are multidimensional, extending across educational achievement, psychosocial well-being, and broader processes of social integration. As such, digital poverty must be understood not as a temporary or technical problem but as a persistent structural issue embedded within broader systems of inequality. Within the framework of social work, addressing digital inequality requires a rights-based, justice-orientated, and structurally informed approach that combines individual-level support with broader systemic interventions. Effective responses must include coordinated social policies, inclusive educational strategies, and community-based initiatives aimed at reducing digital disparities. Ultimately, promoting digital inclusion is essential not only for reducing inequality but also for strengthening social cohesion, enhancing human development, and ensuring equitable participation in the digital age.

Keywords: digital poverty, digital inequality, social exclusion, social work, psychosocial effects

ملخص منظم:

أصبح التحول الرقمي إحدى القوى الهيكلية الأكثر تأثيراً في تشكيل المجتمعات المعاصرة، حيث أحدث تغييراً جذرياً في الطرق التي يشارك بها الأفراد في الحياة الاقتصادية والاجتماعية والتعليمية والثقافية. وقد أدى التوسع السريع في التقنيات الرقمية والمنصات الإلكترونية والأنظمة الخوارزمية إلى ظهور أشكال جديدة من الإدماج والاستبعاد، مما جعل الوصول الرقمي عاملاً محدداً رئيسياً للمشاركة الاجتماعية. وفي هذا السياق، برز «الفقر الرقمي» كشكل متعدد الأبعاد ومتأصل هيكلياً من أشكال الإقصاء الاجتماعي، لا يمكن اختزاله لمجرد عدم توفر الأجهزة التكنولوجية أو الاتصال بالإنترنت. بل إنه يعكس أوجه عدم المساواة الأوسع نطاقاً في الوصول إلى الفرص الرقمية، والتفاوتات في المعرفة والكفاءات الرقمية، والمشاركة غير المتكافئة في الخدمات العامة التي تعتمد على الوسائط الرقمية، وأنظمة التعليم، وآليات الرعاية الاجتماعية. يمثل الأطفال والشباب إحدى الفئات الأكثر ضعفاً في هذه العملية، حيث ترتبط مسارات نموهم ارتباطاً وثيقاً بأنظمة التعليم التي تتزايد رقميتها، كما أن تفاعلاتهم الاجتماعية اليومية متأصلة بعمق في البيئات الرقمية. وفي ظل هذه الخلفية، يهدف هذا البحث إلى دراسة الفقر الرقمي من الناحيتين المفاهيمية والتحليلية ضمن الإطار النظري للعمل الاجتماعي، مع التركيز بشكل خاص على عواقبه التعليمية والنفسية-الاجتماعية والهيكلية على الأطفال والشباب. بالإضافة إلى ذلك، تهدف الدراسة إلى وضع عدم المساواة الرقمية كقضية محورية في مجال العدالة الاجتماعية واستكشاف آثارها على ممارسة العمل الاجتماعي، ووضع السياسات، واستراتيجيات التدخل في سياق أنظمة الرعاية الاجتماعية الرقمية.

تتبنى هذه الدراسة تصميمًا مفاهيميًا ونظريًا يستند إلى مراجعة شاملة للأدبيات العلمية الحالية حول عدم المساواة الرقمية والإقصاء الاجتماعي، والسياسة الاجتماعية، ودراسات التعليم، ومنظورات العمل الاجتماعي. وبدلاً من الاعتماد على البيانات التجريبية الأولية، تقوم الدراسة بتوليف منهجي للمصادر الأكاديمية التي خضعت لمراجعة الأقران من أجل بناء إطار تحليلي شامل ومتعدد التخصصات. وتركز الأدبيات المشمولة في التحليل على مجالات مواضيعية رئيسية مثل عدم المساواة في الوصول إلى التقنيات الرقمية، ونظريات الفجوة الرقمية، وفجوات محو الأمية الرقمية، والآثار الاجتماعية للاستبعاد من الأنظمة الرقمية. ويؤلي اهتماماً خاصاً لآثار الفقر الرقمي على الأطفال والمراهقين، لا سيما فيما يتعلق بالتعليم، والتنمية النفسية والاجتماعية، وعمليات

الاندماج الاجتماعي. تتمحور العملية التحليلية حول مجالات مواضيعية مترابطة، بما في ذلك عدم المساواة في التعليم، والمشاركة الاجتماعية، والفئات السكانية الضعيفة، ونماذج تدخل العمل الاجتماعي. ومن خلال دمج الرؤى النظرية المستمدة من علم الاجتماع وعلوم التربية، ودراسات الاتصال، والسياسة الاجتماعية، تطور الدراسة فهماً شاملاً للفقر الرقمي باعتباره ظاهرة اجتماعية هيكلية متجذرة بعمق في أنظمة أوسع نطاقاً من عدم المساواة. ويتيح هذا النهج متعدد التخصصات تفسيراً أكثر شمولية لكيفية نشوء الاستبعاد الرقمي وتكراره واستمراره عبر سياقات مؤسسية واجتماعية مختلفة.

تشير النتائج المستمدة من توليف الأدبيات إلى أن الفقر الرقمي يعمل كعامل هيكلي محدد للمساواة يؤثر على أبعاد متعددة من الحياة الاجتماعية في آن واحد. في مجال التعليم، يؤدي عدم المساواة في الوصول إلى الأجهزة الرقمية، واتصالات الإنترنت المستقرة، وبيئات التعلم الرقمية الملائمة إلى تقييد قدرة الطلاب بشكل كبير على المشاركة بفعالية في التعلم عن بُعد، ونماذج التعليم المختلط، والممارسات الصفية المعززة بالتكنولوجيا. ويسهم هذا التفاوت في الوصول إلى الأجهزة الرقمية في استمرار الفجوات في التحصيل الدراسي، وانخفاض المستوى التعليمي، وتعزيز التفاوتات الاجتماعية والاقتصادية الموجودة مسبقاً. وفي كثير من الحالات، لا يعكس الحرمان الرقمي أنماط التقسيم الطبقي الاجتماعي الأوسع نطاقاً فحسب، بل يضخمها أيضاً، مما يؤدي إلى تعميق دورات عدم المساواة بين الأجيال. وخارج نطاق التعليم، ينتج عن الإقصاء الرقمي عواقب نفسية واجتماعية كبيرة على الأطفال والشباب. فالوصول المحدود إلى المنصات الرقمية يقلل من فرص التفاعل مع الأقران، ويضعف الشبكات الاجتماعية، ويزيد من خطر العزلة الاجتماعية. تؤثر هذه الظروف سلباً على تنمية شعور مستقر بالانتماء، وهو عنصر حاسم في النمو النفسي والاجتماعي السليم خلال مرحلة الطفولة والمراهقة. علاوة على ذلك، تسهم التفاوتات في الوصول إلى التكنولوجيا الرقمية واستخدامها في ظهور اختلافات في تقدير الذات، وتكوين الهوية، والكفاءة الاجتماعية المتصورة. غالباً ما يعاني الأطفال والشباب المستبعدون من البيئات الرقمية من التهميش، ليس فقط في الأوساط المؤسسية الرسمية، بل أيضاً في الهياكل الاجتماعية غير الرسمية القائمة على الأقران والتي تنوِّس فيها منصات التواصل الرقمي بشكل متزايد. كما تسلط الأدبيات الضوء على أن مجموعات معينة، بما في ذلك الأسر ذات الدخل المنخفض، والأطفال المهاجرين، وسكان الريف، والمجتمعات المحرومة اجتماعياً، تتأثر بشكل غير متناسب بالفقر الرقمي. ويؤدي هذا التوزيع غير المتكافئ للموارد الرقمية إلى تعزيز أوجه الضعف القائمة ويساهم في تكرار الحرمان الهيكلي عبر أجيال متعددة.

ويؤكد قسم المناقشة على أنه لا ينبغي تصور الفقر الرقمي على أنه قضية تقنية أو متعلقة بالبنية التحتية بحتة، بل باعتباره شاملاً هيكلية عميق الجذور يتعلق بالعدالة الاجتماعية.

من منظور العمل الاجتماعي، يشكل الإقصاء الرقمي تحدياً مباشراً للمبادئ المهنية الأساسية مثل المساواة وحقوق الإنسان والإدماج الاجتماعي وتعزيز الرفاهية. وقد أدى التحول الرقمي المتزايد للأنظمة الاجتماعية الأساسية، بما في ذلك التعليم والرعاية الصحية وخدمات التوظيف وتوفير الرعاية الاجتماعية، إلى تحويل الوصول الرقمي من مورد تكميلي إلى شرط أساسي للمشاركة المجتمعية الكاملة. ونتيجة لذلك، يتعرض الأفراد الذين يفتقرون إلى الوصول الرقمي الكافي أو الكفاءات الرقمية لحرمان منهجي في قدرتهم على الوصول إلى الخدمات الأساسية، وممارسة حقوقهم، والمشاركة الكاملة في الحياة الاجتماعية. ويخلق هذا الوضع أشكالاً جديدة من عدم المساواة ذات طبيعة تكنولوجية واجتماعية على حد سواء، مما يسهم في ظهور طبقات رقمية داخل المجتمعات المعاصرة. ولذلك، يلعب العمل الاجتماعي دوراً أساسياً في معالجة أوجه عدم المساواة هذه من خلال مستويات متعددة من التدخل وتشمل هذه التدخلات الدعوة إلى سياسات رقمية منصفة، وتمكين الفئات المحرومة من خلال مبادرات بناء القدرات، وتطوير نماذج شاملة لتقديم الخدمات تأخذ التفاوتات الرقمية في الاعتبار. كما يُعد تعزيز مهارات محو الأمية الرقمية لدى الأطفال والشباب والأسر عنصراً حاسماً في هذه التدخلات. بالإضافة إلى ذلك، فإن ضمان الوصول العادل إلى البنية التحتية الرقمية، لا سيما في المناطق المحرومة من الخدمات، أمر ضروري للحد من أوجه عدم المساواة النظامية وتعزيز الإدماج الاجتماعي.

في الختام، يمثل الفقر الرقمي شكلاً متنامياً ومعقداً من أشكال التفاوت الهيكلي الذي يؤثر بشكل كبير على فرص الحياة ومسارات النمو، وفرص المشاركة الاجتماعية للأطفال والشباب في المجتمعات الرقمية المعاصرة. وتأثيراته متعددة الأبعاد، وتمتد لتشمل التحصيل التعليمي، والرفاه النفسي والاجتماعي، وعمليات الاندماج الاجتماعي الأوسع نطاقاً. وعلى هذا النحو، يجب ألا يُفهم الفقر الرقمي على أنه مشكلة مؤقتة أو تقنية، بل كقضية هيكلية مستمرة متأصلة في أنظمة أوسع نطاقاً من عدم المساواة. في إطار العمل الاجتماعي، يتطلب التصدي للمساواة الرقمية نهجاً قائماً على الحقوق وموجهاً نحو العدالة ومستنداً إلى الفهم الهيكلي يجمع بين الدعم على المستوى الفردي والتدخلات النظامية الأوسع نطاقاً. ويجب أن تتضمن الاستجابات الفعالة سياسات اجتماعية منسقة، واستراتيجيات تعليمية شاملة، ومبادرات مجتمعية تهدف إلى الحد من التفاوتات الرقمية. وفي نهاية المطاف، فإن تعزيز الإدماج الرقمي أمر ضروري ليس فقط للحد من عدم المساواة، بل أيضاً لتعزيز التماسك الاجتماعي، وتحسين التنمية البشرية وضمان المشاركة العادلة في العصر الرقمي.

الكلمات المفتاحية: الفقر الرقمي، عدم المساواة الرقمية، الإقصاء الاجتماعي، العمل الاجتماعي، الآثار النفسية والاجتماعية

Résumé Structuré:

La transformation numérique est devenue l'une des forces structurelles les plus influentes qui façonnent les sociétés contemporaines, transformant en profondeur les modes de participation des individus à la vie économique, sociale, éducative et culturelle. L'expansion rapide des technologies numériques, des plateformes en ligne et des systèmes algorithmiques a donné naissance à de nouvelles formes d'inclusion et d'exclusion, faisant de l'accès au numérique un déterminant clé de la participation sociale. Dans ce contexte, la pauvreté numérique est apparue comme une forme multidimensionnelle et structurellement ancrée d'exclusion sociale qui ne peut se réduire à la simple absence d'appareils technologiques ou de connexion à Internet. Elle reflète au contraire des inégalités plus larges dans l'accès aux opportunités numériques, des disparités en matière de culture et de compétences numériques, ainsi qu'une participation inégale aux services publics, aux systèmes éducatifs et aux mécanismes de protection sociale qui s'appuient sur le numérique. Les enfants et les jeunes constituent l'un des groupes les plus vulnérables dans ce processus, car leurs parcours de développement sont étroitement liés à des systèmes éducatifs de plus en plus numérisés, et leurs interactions sociales quotidiennes sont profondément ancrées dans des environnements numériques. Dans ce contexte, l'objectif de cette étude est d'examiner de manière conceptuelle et analytique la pauvreté numérique dans le cadre théorique du travail social, en mettant particulièrement l'accent sur ses conséquences éducatives, psychosociales et structurelles pour les enfants et les jeunes. En outre, cette étude vise à positionner les inégalités numériques comme un enjeu central de justice sociale et à explorer leurs implications pour la pratique du travail social, l'élaboration des politiques et les stratégies d'intervention dans le contexte des systèmes de protection sociale numérisés.

Cette étude adopte une approche conceptuelle et théorique fondée sur une revue exhaustive de la littérature scientifique existante consacrée aux inégalités numériques, à l'exclusion sociale, à la politique sociale, aux études sur l'éducation et aux perspectives du travail social. Plutôt que de s'appuyer sur des données empiriques primaires, l'étude synthétise systématiquement des sources universitaires évaluées par des pairs afin de construire un cadre analytique complet et interdisciplinaire. La littérature incluse dans l'analyse se concentre sur des domaines thématiques clés tels que l'accès inégal aux technologies numériques, les théories de la fracture numérique, les écarts en matière de culture numérique et les conséquences sociales de l'exclusion des systèmes numériques. Une attention particulière est accordée aux implications de la pauvreté numérique pour les enfants et les adolescents, notamment en ce qui concerne l'éducation, le développement psychosocial et les processus d'intégration sociale. Le processus analytique s'articule autour de domaines thématiques interdépendants, notamment les inégalités éducatives, la participation sociale, les groupes de population vulnérables et les modèles d'intervention en travail social. En intégrant des apports théoriques issus de la sociologie, des sciences de l'éducation, des sciences de la communication et de la politique sociale, l'étude développe une compréhension holistique de la pauvreté numérique en tant que phénomène social structurel profondément ancré dans des systèmes d'inégalité plus larges. Cette approche interdisciplinaire permet une interprétation plus complète de la manière dont l'exclusion numérique est produite, reproduite et maintenue dans différents contextes institutionnels et sociaux.

Les conclusions tirées de la synthèse de la littérature indiquent que la pauvreté numérique agit comme un déterminant structurel des inégalités qui influence simultanément de multiples dimensions de la vie sociale. Dans le domaine de l'éducation, l'accès inégal aux appareils numériques, à des connexions Internet stables et à des environnements d'apprentissage numériques adéquats limite considérablement la capacité des élèves à participer efficacement à l'enseignement à distance, aux modèles d'éducation hybrides et aux pratiques pédagogiques assistées par la technologie. Cet accès inégal contribue à la persistance des écarts de résultats, à la baisse du niveau d'éducation et au renforcement des inégalités socio-économiques préexistantes. Dans de nombreux cas, le désavantage numérique ne se contente pas de refléter les schémas plus larges de stratification sociale, il les amplifie, approfondissant ainsi les cycles intergénérationnels d'inégalité. Au-delà du domaine éducatif, l'exclusion numérique entraîne des conséquences psychosociales importantes pour les enfants et les jeunes. Un accès limité aux plateformes numériques réduit les possibilités d'interaction entre pairs, affaiblit les réseaux sociaux et augmente le risque d'isolement social. Ces conditions ont un impact négatif sur le développement d'un sentiment d'appartenance stable, qui est un élément essentiel d'un développement psychosocial sain pendant l'enfance et l'adolescence. De plus, les disparités en matière d'accès et d'utilisation du numérique contribuent à des différences au niveau de l'estime de soi, de la construction de l'identité et de la compétence sociale perçue. Les enfants et les jeunes exclus des environnements numériques sont souvent victimes de marginalisation, non seulement dans les cadres institutionnels formels, mais aussi au sein des

structures sociales informelles entre pairs, qui sont de plus en plus médiatisées par les plateformes de communication numériques. La littérature souligne également que certains groupes, notamment les ménages à faibles revenus, les enfants migrants, les populations rurales et les communautés socialement défavorisées, sont touchés de manière disproportionnée par la pauvreté numérique. Cette répartition inégale des ressources numériques renforce les vulnérabilités existantes et contribue à la reproduction des désavantages structurels sur plusieurs générations.

La section consacrée à la discussion insiste sur le fait que la pauvreté numérique ne doit pas être conceptualisée comme un problème purement technologique ou infrastructurel, mais plutôt comme un enjeu de justice sociale structurel profondément ancré.

Du point de vue du travail social, l'exclusion numérique remet directement en cause des principes professionnels fondamentaux tels que l'équité, les droits de l'homme, l'inclusion sociale et la promotion du bien-être. La numérisation croissante des systèmes sociaux essentiels, notamment l'éducation, les soins de santé, les services de l'emploi et la protection sociale, a transformé l'accès au numérique, qui est passé d'une ressource complémentaire à une condition préalable fondamentale à une pleine participation à la société. En conséquence, les personnes ne disposant pas d'un accès numérique adéquat ou des compétences nécessaires sont systématiquement désavantagées dans leur capacité à accéder aux services essentiels, à exercer leurs droits et à participer pleinement à la vie sociale. Cette situation engendre de nouvelles formes d'inégalité, à la fois technologiques et sociales, contribuant à l'émergence d'une stratification numérique au sein des sociétés contemporaines. Le travail social a donc un rôle essentiel à jouer pour lutter contre ces inégalités à travers de multiples niveaux d'intervention. Celles-ci comprennent la défense de politiques numériques équitables, l'autonomisation des populations défavorisées par le biais d'initiatives de renforcement des capacités, ainsi que le développement de modèles de prestation de services inclusifs tenant compte des disparités numériques. Le renforcement des compétences en matière de culture numérique chez les enfants, les jeunes et les familles constitue également un élément essentiel de ces interventions. De plus, garantir un accès équitable aux infrastructures numériques, en particulier dans les régions mal desservies, est nécessaire pour réduire les inégalités systémiques et promouvoir l'inclusion sociale.

En conclusion, la pauvreté numérique représente une forme croissante et complexe d'inégalité structurelle qui influence considérablement les chances de réussite, les parcours de développement et les possibilités de participation sociale des enfants et des jeunes dans les sociétés numériques contemporaines. Ses effets sont multidimensionnels et s'étendent à la réussite scolaire, au bien-être psychosocial et aux processus plus larges d'intégration sociale. À ce titre, la pauvreté numérique ne doit pas être considérée comme un problème temporaire ou technique, mais comme un problème structurel persistant ancré dans des systèmes d'inégalité plus larges. Dans le cadre du travail social, la lutte contre les inégalités numériques nécessite une approche fondée sur les droits, axée sur la justice et tenant compte des enjeux structurels, qui combine un accompagnement au niveau individuel avec des interventions systémiques plus larges. Des réponses efficaces doivent inclure des politiques sociales coordonnées, des stratégies éducatives inclusives et des initiatives communautaires visant à réduire les disparités numériques. En fin de compte, la promotion de l'inclusion numérique est essentielle non seulement pour réduire les inégalités, mais aussi pour renforcer la cohésion sociale, favoriser le développement humain et garantir une participation équitable à l'ère numérique.

Mots-clés : pauvreté numérique, inégalité numérique, exclusion sociale, travail social, effets psychosociaux

Resumen Estructurado:

La transformación digital se ha convertido en una de las fuerzas estructurales más influyentes que dan forma a las sociedades contemporáneas, transformando de manera fundamental las formas en que las personas participan en la vida económica, social, educativa y cultural. La rápida expansión de las tecnologías digitales, las plataformas en línea y los sistemas algorítmicos ha creado nuevas formas de inclusión y exclusión, convirtiendo el acceso digital en un factor determinante clave de la participación social. En este contexto, la pobreza digital se ha convertido en una forma multidimensional y estructuralmente arraigada de exclusión social que no puede reducirse meramente a la ausencia de dispositivos tecnológicos o de conexión a Internet. Por el contrario, refleja desigualdades más amplias en el acceso a las oportunidades digitales, disparidades en

la alfabetización y las competencias digitales, y una participación desigual en los servicios públicos, los sistemas educativos y los mecanismos de bienestar mediados digitalmente. Los niños y los jóvenes representan uno de los grupos más vulnerables en este proceso, ya que sus trayectorias de desarrollo están estrechamente vinculadas a unos sistemas educativos cada vez más digitalizados, y sus interacciones sociales cotidianas están profundamente arraigadas en entornos digitales. En este contexto, el objetivo de este estudio es examinar conceptual y analíticamente la pobreza digital dentro del marco teórico del trabajo social, prestando especial atención a sus consecuencias educativas, psicosociales y estructurales para los niños y los jóvenes. Además, el estudio pretende situar la desigualdad digital como una cuestión central de justicia social y explorar sus implicaciones para la práctica del trabajo social, el desarrollo de políticas y las estrategias de intervención en el contexto de los sistemas de bienestar digitalizados.

Este estudio adopta un diseño conceptual y teórico basado en una revisión exhaustiva de la bibliografía académica existente sobre la desigualdad digital, la exclusión social, la política social, los estudios sobre educación y las perspectivas del trabajo social. En lugar de basarse en datos empíricos primarios, el estudio sintetiza sistemáticamente fuentes académicas revisadas por pares para construir un marco analítico exhaustivo e interdisciplinario. La bibliografía incluida en el análisis se centra en áreas temáticas clave, como el acceso desigual a las tecnologías digitales, las teorías de la brecha digital, las diferencias en la alfabetización digital y las consecuencias sociales de la exclusión de los sistemas digitales. Se presta especial atención a las implicaciones de la pobreza digital para los niños y adolescentes, especialmente en relación con la educación, el desarrollo psicosocial y los procesos de integración social. El proceso analítico se estructura en torno a ámbitos temáticos interconectados, entre los que se incluyen la desigualdad educativa, la participación social, los grupos de población vulnerables y los modelos de intervención del trabajo social. Al integrar las perspectivas teóricas de la sociología, las ciencias de la educación, los estudios de la comunicación y la política social, el estudio desarrolla una comprensión holística de la pobreza digital como fenómeno social estructural profundamente arraigado en sistemas más amplios de desigualdad. Este enfoque interdisciplinario permite una interpretación más exhaustiva de cómo se produce, se reproduce y se mantiene la exclusión digital en diferentes contextos institucionales y sociales.

Los resultados derivados de la síntesis bibliográfica indican que la pobreza digital actúa como un determinante estructural de la desigualdad que influye simultáneamente en múltiples dimensiones de la vida social. En el ámbito de la educación, el acceso desigual a dispositivos digitales, a conexiones estables a Internet y a entornos de aprendizaje digital adecuados limita significativamente la capacidad de los alumnos para participar de forma efectiva en el aprendizaje a distancia, en modelos educativos híbridos y en prácticas docentes potenciadas por la tecnología. Este acceso desigual contribuye a la persistencia de las brechas en el rendimiento, a un menor nivel educativo y al refuerzo de las desigualdades socioeconómicas preexistentes. En muchos casos, la desventaja digital no solo refleja, sino que también amplifica patrones más amplios de estratificación social, lo que agrava los ciclos intergeneracionales de desigualdad. Más allá del ámbito educativo, la exclusión digital tiene importantes consecuencias psicosociales para los niños y los jóvenes. El acceso limitado a las plataformas digitales reduce las oportunidades de interacción con los compañeros, debilita las redes sociales y aumenta el riesgo de aislamiento social. Estas condiciones afectan negativamente al desarrollo de un sentido estable de pertenencia, que es un componente fundamental del desarrollo psicosocial saludable durante la infancia y la adolescencia. Además, las disparidades en el acceso y el uso de la tecnología contribuyen a diferencias en la autoestima, la formación de la identidad y la competencia social percibida. Los niños y jóvenes excluidos de los entornos digitales suelen sufrir marginación no solo en los entornos institucionales formales, sino también en las estructuras sociales informales basadas en las relaciones entre iguales, que se median cada vez más a través de plataformas de comunicación digital. La bibliografía también destaca que ciertos grupos, entre ellos los hogares con bajos ingresos, los niños migrantes, las poblaciones rurales y las comunidades socialmente desfavorecidas, se ven afectados de manera desproporcionada por la pobreza digital. Esta distribución desigual de los recursos digitales refuerza las vulnerabilidades existentes y contribuye a la reproducción de la desventaja estructural a lo largo de varias generaciones.

La sección de discusión hace hincapié en que la pobreza digital no debe conceptualizarse como una cuestión puramente tecnológica o de infraestructuras, sino más bien como un problema de justicia social estructural profundamente arraigado.

Desde la perspectiva del trabajo social, la exclusión digital pone directamente en tela de juicio principios profesionales fundamentales como la equidad, los derechos humanos, la inclusión social y la

promoción del bienestar. La creciente digitalización de los sistemas sociales esenciales —como la educación, la sanidad, los servicios de empleo y la prestación de asistencia social— ha transformado el acceso digital de un recurso complementario a un requisito previo fundamental para la plena participación social. Como resultado, las personas que carecen de un acceso digital adecuado o de las competencias necesarias se ven sistemáticamente en desventaja a la hora de acceder a servicios esenciales, ejercer sus derechos y participar plenamente en la vida social. Esta situación genera nuevas formas de desigualdad de carácter tanto tecnológico como social, lo que contribuye a la aparición de una estratificación digital en las sociedades contemporáneas. El trabajo social, por lo tanto, desempeña un papel esencial a la hora de abordar estas desigualdades a través de múltiples niveles de intervención. Entre ellas se incluyen la defensa de políticas digitales equitativas, el empoderamiento de las poblaciones desfavorecidas a través de iniciativas de desarrollo de capacidades y el desarrollo de modelos de prestación de servicios inclusivos que tengan en cuenta las disparidades digitales. El fortalecimiento de las competencias de alfabetización digital entre los niños, los jóvenes y las familias es también un componente fundamental de estas intervenciones. Además, garantizar un acceso equitativo a la infraestructura digital, especialmente en las regiones desatendidas, es necesario para reducir las desigualdades sistémicas y promover la inclusión social.

En conclusión, la pobreza digital representa una forma creciente y compleja de desigualdad estructural que condiciona de manera significativa las perspectivas de vida, las trayectorias de desarrollo y las oportunidades de participación social de los niños y los jóvenes en las sociedades digitales contemporáneas. Sus efectos son multidimensionales y abarcan el rendimiento educativo, el bienestar psicosocial y procesos más amplios de integración social. Como tal, la pobreza digital debe entenderse no como un problema temporal o técnico, sino como una cuestión estructural persistente arraigada en sistemas más amplios de desigualdad. En el marco del trabajo social, abordar la desigualdad digital requiere un enfoque basado en los derechos, orientado a la justicia y con una perspectiva estructural, que combine el apoyo a nivel individual con intervenciones sistémicas más amplias. Las respuestas eficaces deben incluir políticas sociales coordinadas, estrategias educativas inclusivas e iniciativas comunitarias destinadas a reducir las disparidades digitales. En última instancia, promover la inclusión digital es esencial no solo para reducir la desigualdad, sino también para fortalecer la cohesión social, potenciar el desarrollo humano y garantizar una participación equitativa en la era digital.

Palabras clave: pobreza digital, desigualdad digital, exclusión social, trabajo social, efectos psicosociales

结构化摘要:

数字化转型已成为塑造当代社会最具影响力的结构性力量之一，从根本上改变了个人参与经济、社会、教育和文化生活的方式。数字技术、在线平台和算法系统的快速扩张催生了新的包容与排斥形式，使数字接入成为社会参与的关键决定因素。在此背景下，数字贫困已演变为一种多维且结构性嵌入的社会排斥形式，不能仅将其归因于缺乏技术设备或互联网连接。相反，它反映了在获取数字机会方面的广泛不平等、数字素养与能力的差距，以及在数字化介导的公共服务、教育体系和福利机制中的参与不平等。儿童和青少年是这一过程中最脆弱的群体之一，因为他们的成长轨迹与日益数字化的教育体系紧密相连，其日常社会互动也深深植根于数字环境中。在此背景下，本研究旨在基于社会工作理论框架，从概念和分析层面探讨数字贫困问题，特别关注其对儿童和青少年的教育、心理社会及结构性影响。此外，本研究旨在将数字不平等定位为社会正义的核心议题，并探讨其在数字化福利体系背景下对社会工作实践、政策制定及干预策略的启示。

本研究采用概念性与理论性相结合的研究设计，基于对数字不平等、社会排斥、社会政策、教育研究及社会工作视角等现有学术文献的广泛综述。本研究并未依赖一手实证数据，而是系统性地综合了经同行评审的学术文献，以此构建一个全面且跨学科的分析框架。纳入分析的文献聚焦于关键主题领域，如数字技术获取不平等、数字鸿沟理论、数字素养差距，以及被排除在数字系统之外所产生的社会后果。研究特别关注数字贫困对儿童和青少年的影响，尤其是其在教育、心理社会发展和社会融合过程中的表现。分析过程围绕相互关联的主题领域展开，包括教育不平等、社会参与、弱势群体以及社会工作干预模式。通过整合社会学、教育科学、传播学和社会政策领域的理论

见解，本研究将数字贫困视为一种深深植根于更广泛不平等体系中的结构性社会现象，并对此形成了整体性理解。这种跨学科方法使得我们能够更全面地阐释数字排斥如何在不同的制度和社会语境中产生、再生产并得以维持。

文献综述得出的研究表明，数字贫困作为不平等的结构性决定因素，同时影响着社会生活的多个维度。在教育领域，获取数字设备、稳定网络连接和适当数字学习环境的机会不平等，严重限制了学生有效参与远程学习、混合教育模式以及技术增强型课堂实践的能力。这种获取不平等导致成绩差距持续存在、教育成就降低，并加剧了既有的社会经济不平等。在许多情况下，数字劣势不仅反映了更广泛的社会分层模式，还进一步加剧了这种模式，从而加深了代际不平等的循环。在教育领域之外，数字排斥还会给儿童和青少年带来严重的心理社会后果。对数字平台的有限访问减少了同龄人互动的机会，削弱了社交网络，并增加了社会孤立的风险。这些状况会对建立稳定的归属感产生负面影响，而这种归属感是儿童和青少年时期健康心理社会发展的重要组成部分。此外，数字接入和使用方面的差距还会导致自尊、身份认同以及感知到的社会能力方面的差异。被排除在数字环境之外的儿童和青少年，不仅在正式的机构环境中，而且在日益通过数字通信平台进行媒介化的非正式同伴社交结构中，往往都会经历边缘化。现有文献还指出，包括低收入家庭、移民儿童、农村人口和社会弱势群体在内的某些群体，受数字贫困的影响尤为严重。数字资源的不平等分配加剧了现有的脆弱性，并导致结构性不利处境在多人中得以延续。

讨论部分强调，不应将数字贫困视为纯粹的技术或基础设施问题，而应将其视为一个根深蒂固的结构性社会正义问题。从社会工作的视角来看，数字排斥直接挑战了公平、人权、社会包容以及促进福祉等基础性专业原则。随着教育、医疗保健、就业服务和福利保障等基本社会系统的日益数字化，数字接入已从一种补充性资源转变为充分参与社会的根本前提。因此，缺乏足够数字接入条件或数字素养的个人，在获取基本服务、行使权利以及充分参与社会生活方面，会系统性地处于不利地位。这种状况催生了兼具技术和社会性质的新型不平等，导致当代社会中数字分层现象的出现。因此，社会工作通过多层次的干预措施，在解决这些不平等问题方面发挥着至关重要的作用。这些干预措施包括倡导公平的数字政策、通过能力建设举措赋能弱势群体，以及开发考虑到数字差距的包容性服务提供模式。加强儿童、青少年及家庭的数字素养技能也是这些干预措施的关键组成部分。此外，确保公平获取数字基础设施——特别是在服务不足的地区——对于减少系统性不平等和促进社会包容是必要的。

总而言之，数字贫困是一种日益加剧且复杂的结构性不平等形式，它显著影响着当代数字社会中儿童和青少年的生活机遇、发展轨迹以及社会参与机会。其影响是多维度的，涉及教育成就、心理社会福祉以及更广泛的社会融合进程。因此，数字贫困不应被视为一种暂时性或技术性问题，而应被视为植根于更广泛不平等体系中的持久性结构性问题。在社会工作框架内，解决数字不平等需要采取一种基于权利、以正义为导向且具有结构意识的方法，将个体层面的支持与更广泛的系统性干预相结合。有效的应对措施必须包括协调的社会政策、包容性的教育策略以及旨在缩小数字差距的社区倡议。归根结底，促进数字包容不仅对于减少不平等至关重要，对于加强社会凝聚力、促进人类发展以及确保在数字时代实现公平参与也具有重要意义。

关键词： 数字贫困、数字不平等、社会排斥、社会工作、心理社会影响

Структурированное Резюме:

Цифровая трансформация стала одной из наиболее влиятельных структурных сил, формирующих современные общества, коренным образом изменяя способы участия людей в экономической, социальной, образовательной и культурной жизни. Быстрое распространение цифровых технологий, онлайн-платформ и алгоритмических систем привело к появлению новых форм включения и исключения, в результате чего доступ к цифровым технологиям стал ключевым фактором, определяющим степень участия в общественной жизни. В этом контексте цифровая бедность проявилась как многомерная и структурно укоренившаяся форма социальной изоляции, которую нельзя сводить лишь к отсутствию технических устройств или доступа к Интернету. Напротив, она отражает более широкие неравенства в доступе к цифровым возможностям, различия в уровне

цифровой грамотности и компетенций, а также неравное участие в общественных услугах, системах образования и механизмах социального обеспечения, опосредованных цифровыми технологиями. Дети и молодёжь представляют собой одну из наиболее уязвимых групп в этом процессе, поскольку их траектории развития тесно связаны с системами образования, которые всё в большей степени подвергаются цифровизации, а их повседневные социальные взаимодействия глубоко укоренены в цифровой среде. На этом фоне цель данного исследования заключается в концептуальном и аналитическом изучении цифровой бедности в теоретических рамках социальной работы с особым акцентом на её образовательные, психосоциальные и структурные последствия для детей и молодёжи. Кроме того, исследование направлено на то, чтобы позиционировать цифровое неравенство как центральную проблему социальной справедливости и изучить его последствия для практики социальной работы, разработки политики и стратегий вмешательства в контексте цифровизированных систем социального обеспечения.

В данном исследовании используется концептуальная и теоретическая основа, основанная на обширном обзоре существующей научной литературы по вопросам цифрового неравенства, социальной изоляции, социальной политики, исследований в области образования и подходов социальной работы. Вместо того чтобы опираться на первичные эмпирические данные, в исследовании проводится систематический синтез рецензируемых научных источников с целью построения всеобъемлющей междисциплинарной аналитической рамки. Литература, включенная в анализ, сосредоточена на ключевых тематических областях, таких как неравный доступ к цифровым технологиям, теории цифрового разрыва, пробелы в цифровой грамотности и социальные последствия исключения из цифровых систем. Особое внимание уделяется последствиям цифровой бедности для детей и подростков, особенно в отношении образования, психосоциального развития и процессов социальной интеграции. Аналитический процесс построен вокруг взаимосвязанных тематических областей, включая неравенство в образовании, социальное участие, уязвимые группы населения и модели вмешательства в сфере социальной работы. Объединяя теоретические идеи из социологии, педагогики, коммуникационных исследований и социальной политики, исследование формирует целостное понимание цифровой бедности как структурного социального явления, глубоко укорененного в более широких системах неравенства. Такой междисциплинарный подход позволяет более всесторонне интерпретировать, как цифровая изоляция возникает, воспроизводится и поддерживается в различных институциональных и социальных контекстах.

Результаты, полученные в ходе обобщения литературы, указывают на то, что цифровая бедность выступает в качестве структурного детерминанта неравенства, одновременно влияющего на множество аспектов социальной жизни. В сфере образования неравный доступ к цифровым устройствам, стабильному интернет-соединению и адекватной среде цифрового обучения значительно ограничивает способность учащихся эффективно участвовать в дистанционном обучении, гибридных моделях образования и технологически подкрепленных методах работы в классе. Этот неравный доступ способствует сохранению разрыва в успеваемости, снижению уровня образования и укреплению уже существующих социально-экономических неравенств. Во многих случаях цифровое неравенство не только отражает, но и усиливает более широкие тенденции социальной стратификации, тем самым усугубляя межпоколенческие циклы неравенства. Помимо сферы образования, цифровая изоляция влечет за собой серьезные психосоциальные последствия для детей и молодежи. Ограниченный доступ к цифровым платформам сокращает возможности для взаимодействия со сверстниками, ослабляет социальные сети и повышает риск социальной изоляции. Эти условия негативно сказываются на формировании устойчивого чувства принадлежности, которое является важнейшим компонентом здорового психосоциального развития в детском и подростковом возрасте. Кроме того, различия в доступе к цифровым технологиям и их использовании способствуют различиям в самооценке, формировании идентичности и восприятию собственной социальной компетентности. Дети и молодёжь, лишенные доступа к цифровой среде, часто сталкиваются с маргинализацией не только в формальных институциональных условиях, но и в неформальных социальных структурах, основанных на взаимоотношениях со сверстниками, которые все чаще опосредуются платформами цифровой коммуникации. В научной литературе также подчеркивается, что определенные группы, включая домохозяйства с низким доходом, детей-мигрантов, сельское население и социально незащищенные сообщества, в непропорционально большей степени страдают от цифровой бедности.

Такое неравномерное распределение цифровых ресурсов усугубляет существующие факторы уязвимости и способствует воспроизводству структурного неравенства на протяжении нескольких поколений.

В разделе «Обсуждение» подчеркивается, что цифровую бедность следует рассматривать не как чисто технологическую или инфраструктурную проблему, а как глубоко укоренившуюся проблему структурной социальной справедливости.

С точки зрения социальной работы цифровая изоляция напрямую ставит под сомнение основополагающие профессиональные принципы, такие как равенство, права человека, социальная инклюзия и содействие благополучию. Растущая цифровизация важнейших социальных систем, включая образование, здравоохранение, службы занятости и предоставление социальных услуг, превратила доступ к цифровым технологиям из дополнительного ресурса в фундаментальное условие полноценного участия в жизни общества. В результате люди, не имеющие адекватного доступа к цифровым технологиям или соответствующих навыков, систематически сталкиваются с ограничениями в возможности получать доступ к важнейшим услугам, реализовывать свои права и полноценно участвовать в общественной жизни. Такая ситуация порождает новые формы неравенства, носящие как технологический, так и социальный характер, что способствует возникновению цифровой стратификации в современных обществах. Таким образом, социальная работа играет важнейшую роль в устранении этих неравенств посредством многоуровневых мер вмешательства. К ним относятся отстаивание справедливой цифровой политики, расширение прав и возможностей уязвимых групп населения посредством инициатив по наращиванию потенциала, а также разработка инклюзивных моделей предоставления услуг, учитывающих цифровые различия. Повышение уровня цифровой грамотности среди детей, молодежи и семей также является важнейшим компонентом этих мер. Кроме того, обеспечение справедливого доступа к цифровой инфраструктуре, особенно в регионах с недостаточным уровнем обслуживания, необходимо для сокращения системного неравенства и содействия социальной интеграции.

В заключение следует отметить, что цифровая бедность представляет собой растущую и сложную форму структурного неравенства, которая в значительной степени определяет жизненные перспективы, траектории развития и возможности социального участия детей и молодежи в современных цифровых обществах. Её последствия носят многоплановый характер, затрагивая как успеваемость в учебе, так и психосоциальное благополучие, а также более широкие процессы социальной интеграции. Таким образом, цифровая бедность должна рассматриваться не как временная или техническая проблема, а как устойчивая структурная проблема, укорененная в более широких системах неравенства. В рамках социальной работы решение проблемы цифрового неравенства требует подхода, основанного на правах человека, ориентированного на справедливость и учитывающего структурные факторы, который сочетает поддержку на индивидуальном уровне с более широкими системными мерами. Эффективные меры должны включать скоординированную социальную политику, инклюзивные образовательные стратегии и инициативы на уровне сообществ, направленные на сокращение цифрового неравенства. В конечном счете, содействие цифровой инклюзии имеет решающее значение не только для сокращения неравенства, но и для укрепления социальной сплоченности, содействия развитию человеческого потенциала и обеспечения равноправного участия в эпоху цифровых технологий.

Ключевые слова: цифровая бедность, цифровое неравенство, социальная изоляция, социальная работа, психосоциальные последствия

संरचित सारांशः

डिजिटल परिवर्तन समकालीन समाजों को आकार देने वाली सबसे प्रभावशाली संरचनात्मक शक्तियों में से एक बन गया है, जिसने उन तरीकों को मौलिक रूप से बदल दिया है जिनसे व्यक्ति आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक और सांस्कृतिक जीवन में भाग लेते हैं। डिजिटल प्रौद्योगिकियों, ऑनलाइन प्लेटफार्मों और एल्गोरिथम प्रणालियों के तीव्र विस्तार ने समावेशन और बहिष्कार के नए रूप बनाए हैं, जिससे डिजिटल पहुंच सामाजिक भागीदारी का एक प्रमुख निर्धारक बन गई है।

इस संदर्भ में, डिजिटल गरीबी सामाजिक बहिष्कार का एक बहुआयामी और संरचनात्मक रूप से निहित रूप के रूप में उभरा है, जिसे केवल तकनीकी उपकरणों या इंटरनेट कनेक्टिविटी की अनुपस्थिति तक सीमित नहीं किया जा सकता है। इसके बजाय, यह डिजिटल अवसरों तक पहुंच में व्यापक असमानताओं, डिजिटल साक्षरता और क्षमताओं में असमानताओं, और डिजिटल रूप से संचालित सार्वजनिक सेवाओं, शिक्षा प्रणालियों और कल्याणकारी तंत्रों में असमान भागीदारी को दर्शाता है। बच्चे और युवा इस प्रक्रिया में सबसे कमजोर समूहों में से एक हैं, क्योंकि उनका विकासार्थक पथ शिक्षा प्रणालियों से घनिष्ठ रूप से जुड़ा हुआ है जो तेजी से डिजिटलाइज़ हो रही हैं, और उनकी दैनिक सामाजिक बातचीत डिजिटल वातावरण में गहराई से निहित है। इस पृष्ठभूमि के खिलाफ, इस अध्ययन का उद्देश्य सामाजिक कार्य के सैद्धांतिक ढांचे के भीतर डिजिटल गरीबी की वैचारिक और विश्लेषणात्मक जांच करना है, जिसमें बच्चों और युवाओं के लिए इसके शैक्षिक, मनोसामाजिक और संरचनात्मक परिणामों पर विशेष ध्यान केंद्रित किया गया है।

इसके अतिरिक्त, इस अध्ययन का उद्देश्य डिजिटल असमानता को सामाजिक न्याय के एक केंद्रीय मुद्दे के रूप में स्थापित करना और डिजिटल कल्याण प्रणालियों के संदर्भ में सामाजिक कार्य अभ्यास, नीति विकास और हस्तक्षेप रणनीतियों के लिए इसके निहितार्थों का पता लगाना है।

यह अध्ययन डिजिटल असमानता, सामाजिक बहिष्कार, सामाजिक नीति, शिक्षा अध्ययन और सामाजिक कार्य के दृष्टिकोणों पर मौजूदा विद्वान साहित्य की व्यापक समीक्षा पर आधारित एक वैचारिक और सैद्धांतिक डिजाइन अपनाता है।

प्राथमिक अनुभवजन्य डेटा पर निर्भर रहने के बजाय, यह अध्ययन एक व्यापक और अंतःविषय विश्लेषणात्मक ढांचा बनाने के लिए सहकर्मि-समीक्षित अकादमिक स्रोतों का व्यवस्थित रूप से संश्लेषण करता है। विश्लेषण में शामिल साहित्य डिजिटल प्रौद्योगिकियों तक असमान पहुंच, डिजिटल विभाजन सिद्धांतों, डिजिटल साक्षरता की खाई, और डिजिटल प्रणालियों से बहिष्कार के सामाजिक परिणामों जैसे प्रमुख विषयगत क्षेत्रों पर केंद्रित है। बच्चों और किशोरों के लिए डिजिटल गरीबी के निहितार्थों पर विशेष ध्यान दिया गया है, विशेष रूप से शिक्षा, मनोसामाजिक विकास और सामाजिक एकीकरण प्रक्रियाओं के संबंध में। विश्लेषणात्मक प्रक्रिया आपस में जुड़े विषयगत क्षेत्रों के इर्द-गिर्द संरचित है, जिसमें शैक्षिक असमानता, सामाजिक भागीदारी, कमजोर आबादी समूह और सामाजिक कार्य हस्तक्षेप मॉडल शामिल हैं। समाजशास्त्र, शिक्षा विज्ञान, संचार अध्ययन और सामाजिक नीति से सैद्धांतिक अंतर्दृष्टि को एकीकृत करके, यह अध्ययन डिजिटल गरीबी को एक संरचनात्मक सामाजिक घटना के रूप में समझने का एक समग्र दृष्टिकोण विकसित करता है जो असमानता की व्यापक प्रणालियों में गहराई से निहित है। यह अंतःविषय दृष्टिकोण विभिन्न संस्थागत और सामाजिक संदर्भों में डिजिटल बहिष्कार कैसे उत्पन्न, पुनः उत्पन्न और बनाए रखा जाता है, इसकी अधिक व्यापक व्याख्या की अनुमति देता है।

साहित्य संश्लेषण से प्राप्त निष्कर्ष यह इंगित करते हैं कि डिजिटल गरीबी असमानता के एक संरचनात्मक निर्धारक के रूप में कार्य करती है जो एक साथ सामाजिक जीवन के कई आयामों को प्रभावित करती है। शिक्षा के क्षेत्र में, डिजिटल उपकरणों, स्थिर इंटरनेट कनेक्शन और पर्याप्त डिजिटल शिक्षण वातावरण तक असमान पहुंच, छात्रों की दूरस्थ शिक्षा, हाइब्रिड शिक्षा मॉडल और प्रौद्योगिकी-संवर्धित कक्षा प्रथाओं में प्रभावी ढंग से भाग लेने की क्षमता को महत्वपूर्ण रूप से प्रतिबंधित करती है। यह असमान पहुंच निरंतर उपलब्धि के अंतर, कम शैक्षिक प्राप्ति, और पहले से मौजूद सामाजिक-आर्थिक असमानताओं को मजबूत करने में योगदान करती है। कई मामलों में, डिजिटल असुविधा न केवल सामाजिक स्तरीकरण के व्यापक पैटर्न को दर्शाती है, बल्कि उन्हें और भी बढ़ाती है, जिससे असमानता के अंतरपीढ़ीय चक्र और गहरे हो जाते हैं। शैक्षिक क्षेत्र से परे, डिजिटल बहिष्कार बच्चों और युवाओं के लिए महत्वपूर्ण मनोसामाजिक परिणाम उत्पन्न करता है। डिजिटल प्लेटफॉर्म तक सीमित पहुंच साथियों के साथ बातचीत के अवसरों को कम करती है, सामाजिक नेटवर्क को कमजोर करती है, और सामाजिक अलगाव के जोखिम को बढ़ाती है। ये परिस्थितियाँ एक स्थिर भावनात्मक जुड़ाव की भावना के विकास को नकारात्मक रूप से प्रभावित करती हैं, जो बचपन और किशोरावस्था के दौरान स्वस्थ मनो-सामाजिक विकास का एक महत्वपूर्ण घटक है। इसके अलावा, डिजिटल पहुंच और उपयोग में असमानताएँ आत्म-सम्मान, पहचान निर्माण और कथित सामाजिक क्षमता में अंतर में योगदान करती हैं। जो बच्चे और युवा डिजिटल वातावरण से वंचित हैं, वे अक्सर न केवल औपचारिक संस्थागत सेटिंग्स में बल्कि अनौपचारिक साथियों-आधारित सामाजिक संरचनाओं में भी हाशिए पर महसूस करते हैं, जो तेजी से डिजिटल संचार प्लेटफॉर्मों के माध्यम से मध्यस्थता कर रहे हैं।

साहित्य यह भी बताता है कि कुछ समूह, जिनमें कम आय वाले परिवार, प्रवासी बच्चे, ग्रामीण आबादी और सामाजिक रूप से वंचित समुदाय शामिल हैं, डिजिटल गरीबी से असमान रूप से प्रभावित होते हैं। डिजिटल संसाधनों का

Yah असमान वितरण मौजूदा कमजोरियों को मजबूत करता है और कई पीढ़ियों में संरचनात्मक नुकसान के पुनरुत्पादन में योगदान देता है।

चर्चा खंड इस बात पर जोर देता है कि डिजिटल गरीबी को केवल एक तकनीकी या बुनियादी ढांचे का मुद्दा नहीं बल्कि एक गहराई से अंतर्निहित संरचनात्मक सामाजिक न्याय संबंधी चिंता के रूप में समझा जाना चाहिए।

सामाजिक कार्य के दृष्टिकोण से, डिजिटल बहिष्कार सीधे तौर पर समानता, मानवाधिकार, सामाजिक समावेशन और कल्याण के प्रचार जैसे मौलिक व्यावसायिक सिद्धांतों को चुनौती देता है। शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा, रोजगार सेवाओं और कल्याण प्रावधान सहित आवश्यक सामाजिक प्रणालियों के बढ़ते डिजिटलीकरण ने डिजिटल पहुंच को एक पूरक संसाधन से पूर्ण सामाजिक भागीदारी के लिए एक मौलिक पूर्वापेक्षा में बदल दिया है। परिणामस्वरूप, पर्याप्त डिजिटल पहुंच या दक्षता से वंचित व्यक्ति आवश्यक सेवाओं तक पहुंचने, अपने अधिकारों का प्रयोग करने और सामाजिक जीवन में पूरी तरह से भाग लेने की अपनी क्षमता में व्यवस्थित रूप से वंचित रहते हैं। यह स्थिति असमानता के नए रूप पैदा करती है जो प्रकृति में तकनीकी और सामाजिक दोनों हैं, और समकालीन समाजों के भीतर डिजिटल स्तरीकरण के उदय में योगदान करती है। इसलिए, सामाजिक कार्य का इन असमानताओं को कई स्तरों पर हस्तक्षेप के माध्यम से दूर करने में एक आवश्यक भूमिका है। इनमें समान डिजिटल नीतियों की वकालत, क्षमता-निर्माण पहलों के माध्यम से वंचित आबादियों का सशक्तिकरण, और समावेशी सेवा वितरण मॉडल का विकास शामिल है जो डिजिटल असमानताओं को ध्यान में रखता है। बच्चों, युवाओं और परिवारों के बीच डिजिटल साक्षरता कौशल को मजबूत करना भी इन हस्तक्षेपों का एक महत्वपूर्ण घटक है। इसके अलावा, प्रणालीगत असमानताओं को कम करने और सामाजिक समावेशन को बढ़ावा देने के लिए, विशेष रूप से कम सेवा वाले क्षेत्रों में, डिजिटल बुनियादी ढांचे तक समान पहुंच सुनिश्चित करना आवश्यक है।

निष्कर्षतः, डिजिटल गरीबी संरचनात्मक असमानता का एक बढ़ता हुआ और जटिल रूप है जो समकालीन डिजिटल समाजों में बच्चों और युवाओं के जीवन के अवसरों, विकासात्मक पथों और सामाजिक भागीदारी के अवसरों को महत्वपूर्ण रूप से आकार देता है। इसके प्रभाव बहुआयामी हैं, जो शैक्षिक उपलब्धि, मनोसामाजिक कल्याण और सामाजिक एकीकरण की व्यापक प्रक्रियाओं तक फैले हुए हैं। इस प्रकार, डिजिटल गरीबी को एक अस्थायी या तकनीकी समस्या के रूप में नहीं बल्कि असमानता की व्यापक प्रणालियों में निहित एक स्थायी संरचनात्मक मुद्दे के रूप में समझा जाना चाहिए। सामाजिक कार्य के ढांचे के भीतर, डिजिटल असमानता को दूर करने के लिए एक अधिकार-आधारित, न्याय-उन्मुख और संरचनात्मक रूप से सूचित दृष्टिकोण की आवश्यकता है जो व्यक्तिगत स्तर के समर्थन को व्यापक प्रणालीगत हस्तक्षेपों के साथ जोड़ता है। प्रभावी प्रतिक्रियाओं में समन्वित सामाजिक नीतियां, समावेशी शैक्षिक रणनीतियां और डिजिटल असमानताओं को कम करने के उद्देश्य से सामुदायिक-आधारित पहलें शामिल होनी चाहिए। अंततः, डिजिटल समावेशन को बढ़ावा देना न केवल असमानता को कम करने के लिए बल्कि सामाजिक एकजुटता को मजबूत करने, मानवीय विकास को बढ़ाने और डिजिटल युग में समान भागीदारी सुनिश्चित करने के लिए भी आवश्यक है।

कीवर्ड: डिजिटल गरीबी, डिजिटल असमानता, सामाजिक बहिष्कार, सामाजिक कार्य, मनोसामाजिक प्रभाव

Yapılandırılmış Özet:

Dijital dönüşüm, çağdaş toplumları şekillendiren en etkili yapısal güçlerden biri haline gelmiş; bireylerin ekonomik, sosyal, eğitsel ve kültürel yaşama katılım biçimlerini köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Dijital teknolojilerin, çevrimiçi platformların ve algoritmik sistemlerin hızla yaygınlaşması, yeni içerilme ve dışlanma biçimlerini ortaya çıkarmış; dijital erişimi toplumsal katılımın temel belirleyicilerinden biri haline getirmiştir. Bu bağlamda dijital yoksulluk, yalnızca teknolojik cihazların veya internet bağlantısının yokluğuna indirgenemeyen, çok boyutlu ve yapısal olarak yerleşik bir sosyal dışlanma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Aksine dijital yoksulluk; dijital fırsatlara erişimdeki eşitsizlikleri, dijital okuryazarlık ve dijital yeterliliklerdeki farklılıkları ve dijital aracılı kamu hizmetlerine, eğitim sistemlerine ve sosyal refah mekanizmalarına katılımındaki eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Çocuklar ve gençler, gelişim süreçlerinin giderek dijitalleşen eğitim sistemleriyle yakından bağlantılı olması ve günlük sosyal etkileşimlerinin büyük ölçüde dijital ortamlar içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle bu süreçte en kırılgan gruplardan birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın amacı, dijital yoksulluğu sosyal hizmet kuramsal perspektifi içerisinde kavramsal ve analitik olarak incelemek; özellikle çocuklar ve gençler üzerindeki eğitsel, psikososyal ve yapısal sonuçlarına odaklanmaktır. Ayrıca çalışma, dijital eşitsizliği sosyal adaletin merkezi bir konusu olarak konumlandırmayı ve dijitalleşen refah sistemleri bağlamında sosyal hizmet uygulamaları, politika geliştirme süreçleri ve müdahale stratejileri açısından taşıdığı anlamları tartışmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, dijital eşitsizlik, sosyal dışlanma, sosyal politika, eğitim çalışmaları ve sosyal hizmet perspektiflerine ilişkin mevcut akademik literatürün kapsamlı bir incelemesine dayanan kavramsal ve kuramsal bir araştırma deseni benimsemektedir. Birincil ampirik verilere dayanmak yerine çalışma, disiplinlerarası ve bütüncül bir analitik çerçeve oluşturmak amacıyla hakemli akademik kaynakları sistematik biçimde sentezlemektedir. Analize dâhil edilen literatür; dijital teknolojilere eşitsiz erişim, dijital bölünme kuramları, dijital okuryazarlık farklılıkları ve dijital sistemlerden dışlanmanın toplumsal sonuçları gibi temel tematik alanlara odaklanmaktadır. Özellikle dijital yoksulluğun çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri; eğitim, psikososyal gelişim ve toplumsal bütünleşme süreçleri bağlamında ele alınmaktadır. Analitik süreç; eğitsel eşitsizlik, toplumsal katılım, kırılgan nüfus grupları ve sosyal hizmet müdahale modelleri gibi birbiriyle bağlantılı tematik alanlar etrafında yapılandırılmıştır. Sosyoloji, eğitim bilimleri, iletişim çalışmaları ve sosyal politika alanlarından elde edilen kuramsal yaklaşımların bütünleştirilmesi yoluyla çalışma, dijital yoksulluğu daha geniş eşitsizlik sistemleri içerisinde yer alan yapısal bir toplumsal olgu olarak ele almaktadır. Bu disiplinlerarası yaklaşım, dijital dışlanmanın farklı kurumsal ve toplumsal bağlamlarda nasıl üretildiğini, yeniden üretildiğini ve sürdürüldüğünü daha kapsamlı biçimde yorumlama olanağı sunmaktadır.

Literatür sentezinden elde edilen bulgular, dijital yoksulluğun toplumsal yaşamın birçok boyutunu aynı anda etkileyen yapısal bir eşitsizlik belirleyicisi olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Eğitim alanında dijital cihazlara, kesintisiz internet bağlantısına ve uygun dijital öğrenme ortamlarına erişimde yaşanan eşitsizlikler, öğrencilerin uzaktan eğitim, hibrit öğrenme modelleri ve teknoloji destekli sınıf uygulamalarına etkin biçimde katılımını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Bu eşitsiz erişim, kalıcı başarı farklılıklarına, düşük eğitim çıktılarına ve mevcut sosyoekonomik eşitsizliklerin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Pek çok durumda dijital dezavantaj, yalnızca mevcut toplumsal tabakalaşma örüntülerini yansıtmakla kalmamakta; aynı zamanda bu örüntüleri güçlendirerek kuşaklar arası eşitsizlik döngülerini derinleştirmektedir. Eğitim alanının ötesinde dijital dışlanma, çocuklar ve gençler açısından önemli psikososyal sonuçlar da doğurmaktadır. Dijital platformlara sınırlı erişim, akran etkileşimi fırsatlarını azaltmakta, sosyal ağları zayıflatmakta ve sosyal izolasyon riskini artırmaktadır. Bu koşullar, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde sağlıklı psikososyal gelişimin temel unsurlarından biri olan aidiyet duygusunun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca dijital erişim ve kullanım farklılıkları; benlik saygısı, kimlik oluşumu ve algılanan sosyal yeterlilik düzeylerinde de farklılıklara yol açmaktadır. Dijital ortamlardan dışlanan çocuklar ve gençler, yalnızca resmî kurumsal yapılarda değil, giderek dijital iletişim platformları aracılığıyla şekillenen gayiresmî akran ilişkilerinde de marjinalleşme deneyimi yaşamaktadır. Literatür ayrıca düşük gelirli haneler, göçmen çocuklar, kırsal bölgelerde yaşayan bireyler ve sosyal açıdan dezavantajlı topluluklar gibi bazı grupların dijital yoksulluktan orantısız biçimde etkilendiğini göstermektedir. Dijital kaynakların eşitsiz dağılımı, mevcut kırılganlıkları güçlendirmekte ve yapısal dezavantajların kuşaklar boyunca yeniden üretilmesine katkı sağlamaktadır.

Tartışma bölümünde, dijital yoksulluğun yalnızca teknolojik ya da altyapısal bir sorun olarak değil, derinlemesine yerleşmiş yapısal bir sosyal adalet meselesi olarak kavramsallaştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında dijital dışlanma; eşitlik, insan hakları, sosyal içerme ve refahın geliştirilmesi gibi mesleğin temel ilkelerine doğrudan meydan okumaktadır. Eğitim, sağlık, istihdam hizmetleri ve sosyal yardım sunumu gibi temel toplumsal sistemlerin giderek dijitalleşmesi, dijital erişimi tamamlayıcı bir kaynak olmaktan çıkarak toplumsal yaşama tam katılımın temel ön koşullarından biri hâline getirmiştir. Sonuç olarak yeterli dijital erişim ve dijital yeterliliklere sahip olmayan bireyler; temel hizmetlere ulaşma, haklarını kullanabilme ve toplumsal yaşama tam katılım sağlayabilme konusunda sistematik dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum hem teknolojik hem de toplumsal nitelikte yeni eşitsizlik biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmakta ve çağdaş toplumlarda dijital tabakalaşmanın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle sosyal hizmet, çok düzeyli müdahaleler aracılığıyla bu eşitsizliklerin giderilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu müdahaleler; adil dijital politikaların savunulmasını, dezavantajlı grupların güçlendirme odaklı kapasite geliştirme çalışmalarıyla desteklenmesini ve dijital eşitsizlikleri dikkate alan kapsayıcı hizmet sunum modellerinin geliştirilmesini içermektedir. Çocuklar, gençler ve aileler arasında dijital okuryazarlık becerilerinin güçlendirilmesi de bu müdahalelerin kritik bir bileşenidir. Bunun yanı sıra özellikle hizmetlere erişimin sınırlı olduğu bölgelerde dijital altyapıya eşit erişimin sağlanması, sistemik eşitsizliklerin azaltılması ve sosyal içerilmenin desteklenmesi açısından gereklidir.

Sonuç olarak dijital yoksulluk, çağdaş dijital toplumlarda çocukların ve gençlerin yaşam fırsatlarını, gelişim süreçlerini ve toplumsal katılım olanaklarını önemli ölçüde şekillendiren, giderek büyüyen ve karmaşık

bir yapısal eşitsizlik biçimidir. Etkileri çok boyutlu olup eğitim başarısından psikososyal iyi oluşa ve daha geniş toplumsal bütünleşme süreçlerine kadar uzanmaktadır. Bu nedenle dijital yoksulluk, geçici veya teknik bir sorun olarak değil, daha geniş eşitsizlik sistemleri içerisinde yer alan kalıcı bir yapısal mesele olarak değerlendirilmelidir. Sosyal hizmet çerçevesinde dijital eşitsizlikle mücadele; hak temelli, sosyal adalet odaklı ve yapısal bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşım, birey düzeyindeki destek mekanizmalarını daha geniş sistemsel müdahalelerle birleştirmelidir. Etkili çözümler; koordineli sosyal politikaları, kapsayıcı eğitim stratejilerini ve dijital eşitsizlikleri azaltmayı amaçlayan toplum temelli girişimleri içermelidir. Nihayetinde dijital içerilmenin güçlendirilmesi yalnızca eşitsizliklerin azaltılması açısından değil, aynı zamanda toplumsal uyumun geliştirilmesi, insani gelişimin desteklenmesi ve dijital çağda eşit katılımın sağlanması açısından da hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Yoksulluk, Dijital Eşitsizlik, Sosyal Dışlanma, Sosyal Hizmet, Psikososyal Etkiler.

www.turkishstudies.net/turkishstudies**Turkish Studies**

eISSN: 1308-2140

Digital Poverty from a Social Work Perspective

Introduction

The rapid and comprehensive transformation experienced in information and communication technologies has become one of the fundamental dynamics that profoundly reshapes the structural organization of modern societies. The process of digitalization is regarded not merely as a phenomenon limited to the proliferation of technological tools or the development of technical infrastructures; rather, it is understood as a multidimensional process of social restructuring that transforms a wide range of domains, extending from economic production relations and forms of social interaction to educational systems and the delivery of public services. In particular, the integration of internet-based technologies into nearly all aspects of daily life has led individuals to increasingly conduct their educational activities, access healthcare services, participate in working life, and maintain social relationships through digital platforms. This transformation has elevated access to digital technologies from being merely a convenience or supportive resource to becoming a fundamental prerequisite and indispensable requirement for active participation in social life. Consequently, digitalization has assumed a central position as a structural factor determining individuals' participation in social, economic, and cultural life within contemporary societies (Sinclair & Bramley, 2011; Bartley, 2006).

The extensive penetration of digitalization into all layers of social life has led to significant disparities among individuals in terms of access to technology, the ability to utilize digital tools, and the capacity to benefit from digital resources. These disparities have acquired a structural character that extends beyond issues of individual competence or personal preference, thereby constituting a new manifestation of social inequality. Differences in access to digital technologies affect a broad range of areas, including access to information, participation in educational opportunities, utilization of public services, and inclusion in social interaction networks. In this context, the widening gap between ownership of technological devices, the capacity to secure stable and high-quality internet access, and the ability to effectively use digital skills generates an increasingly deepening field of inequality (Van Deursen & van Dijk, 2011). These structural disparities are addressed in the literature under the concept of "digital poverty," which refers not only to the lack of access to technological resources but also to the deprivation of opportunities to participate actively and equally in the digital world. From this perspective, digital poverty is positioned as a contemporary structural problem that reproduces processes of social exclusion and reshapes existing inequalities within digital environments (Ye & Yang, 2020).

Particularly following the COVID-19 pandemic, the migration of a substantial proportion of educational, healthcare, and public services to digital platforms has rendered the social consequences of digital inequalities more visible, more intense, and more profound. During this period, the widespread and compulsory implementation of distance education significantly hindered the full and

equitable participation of individuals who lacked access to digital tools or possessed only limited access to such resources within educational systems (Elmer et al., 2020). Difficulties experienced by students without essential digital resources such as computers, tablets, and internet connectivity disrupted the continuity of educational processes and led to substantial disparities in learning outcomes. This situation clearly demonstrates that digital poverty is not merely a technological access problem but also a structural dimension of inequality that directly affects individuals' academic development trajectories. Furthermore, the cumulative growth of disparities between those who can access digital opportunities and those who cannot has intensified inequalities of educational opportunity and contributed to the reproduction of existing social inequalities. Consequently, digital inequality has emerged as a persistent social problem that directly influences individuals' life chances and constrains social mobility (Nguyen et al., 2022).

Children and young people constitute one of the groups most severely affected by digital poverty. This vulnerability stems from the fact that these age groups are particularly sensitive and susceptible to the processes of digital transformation due to both their developmental characteristics and their social positions. Considering childhood and adolescence as critical life stages during which cognitive development accelerates, social identities are formed, and a sense of social belonging is established, inequalities in access to digital resources generate not only educational but also social and psychological consequences (Park, 2021). Limitations in access to digital opportunities hinder children's and young people's ability to participate in educational processes on equal terms, place them at a disadvantage in peer relationships, and increase their risk of exclusion from social interaction networks. For children and young people from socioeconomically disadvantaged families, these conditions represent a significant risk factor that deepens existing structural inequalities and strengthens their intergenerational transmission. In this regard, digital poverty emerges as a multidimensional form of social exclusion that affects not only the current life experiences of children and young people but also their future educational and life opportunities (Wong, 2020).

Within this framework, the phenomenon of digital poverty is regarded, from the perspective of social work, not merely as an observable form of inequality but also as a structural social problem that requires intervention. As a profession and academic discipline fundamentally grounded in the principles of social justice, human rights, equality, and social integration, social work seeks to empower disadvantaged individuals and groups. With the integration of digitalization into all spheres of life, emerging digital inequalities have expanded the traditional domains of social work intervention, necessitating new areas of discussion such as digital inclusion, the right to access technology, and digital social policy. In this context, digital poverty is understood not simply as a technical problem of access but as a structural form of exclusion that prevents individuals from participating equally in social life and directly undermines the principle of social justice (Travkina, 2022).

The aim of this study is to examine the phenomenon of digital poverty within a conceptual and theoretical framework informed by the social work perspective and to provide a multidimensional evaluation of the processes of social exclusion experienced particularly by children and young people. In an era in which digitalization permeates nearly every aspect of social life, inequalities in access to digital resources should be understood not merely as technical or technological problems but as structural social issues that directly affect individuals' educational development, opportunities for social participation, and psychosocial well-being. Accordingly, the study seeks to move beyond the individual-level consequences of digital poverty and to discuss its role in the reproduction of social inequalities from a social work perspective. The scope of the study is limited to the theoretical literature surrounding the concepts of digital poverty, digital inequality, and social exclusion. Particular attention is given to the effects of digital poverty on access to

educational processes, social relationships, social participation, and equality of opportunity among children and young people, based on existing academic research.

The significance of this study stems from the fact that, although the concept of digital poverty has gained increasing attention within the field of social work, theoretical studies on the subject remain relatively limited. Digital inequalities, which generate multidimensional consequences such as educational exclusion, social isolation, and inequality of opportunity—particularly among children and young people—demonstrate that this issue represents an important area for both intervention and research within social work. In this regard, the study aims to contribute to the reconsideration of digital poverty through the lenses of social justice, human rights, and equality, while also enhancing the theoretical awareness of the social work discipline regarding the new forms of social problems emerging in the digital age².

The Concept of Digital Poverty

Digital poverty has increasingly become a central topic of academic debate as one of the most significant structural dimensions of inequality within contemporary information societies. Alongside the process of globalization, the rapid advancement of information and communication technologies has reorganized nearly all spheres of social life through digital systems, resulting in a substantial increase in individuals' dependence on digital tools across a wide range of activities, including education, healthcare, employment, social relationships, public services, and cultural participation. This transformation has elevated digital technologies beyond the status of supplementary resources, positioning them as fundamental prerequisites for the sustainability of social life. Within this context, digital poverty is understood as a multidimensional form of exclusion that limits individuals' ability to function as active participants in modern society, directly affects processes of social participation, and continues to deepen over time. Particularly in an era characterized by accelerating digitalization, individuals who lack access to technology or possess only limited access face significant disadvantages not only in obtaining information but also in participating in social networks, benefiting from educational opportunities, and utilizing public services. This situation demonstrates that digital poverty is not merely an individual deficiency but rather a structural form of inequality produced and reproduced by broader social structures (Dufva & Dufva, 2019). Consequently, digital poverty extends beyond the economic dimensions of traditional poverty debates and is increasingly conceptualized as a new-generation mechanism of social exclusion encompassing technological, cultural, and sociological dimensions.

Definition of Digital Poverty

In its broadest and most fundamental sense, digital poverty refers to a multidimensional form of social exclusion in which individuals are unable to access digital technologies, effectively and

² Artificial intelligence applications have rapidly become the dominant paradigm in contemporary digital environments. In recent years, AI-related research has expanded dramatically across nearly all disciplines within the social sciences, particularly in social work and other human service fields. For representative examples of this growing body of scholarship, see also: Denizci et al. 2018, Baran 2022, Keleş & Keleş, 2018; Karadağ, 2025; Coşkun, 2025; Ahmed & Hamod, 2026; Arıcı & Karacı, 2013; Keleş & Keleş, 2017; Keleş et al., 2017; Bekil, 2018; Keleş, 2018; Serçemeli, 2018; Akyıldız & Akyıldız, 2020; Işık & Darı, 2023; Abdulrazagova et al., 2025; Arğın 2025; Tetik Küçükkelçi, 2025; Çakmak, 2025; Yıldırım Altun, 2025; Zana & Zana, 2025; Mazlum & Mazlum, 2025; Yıldız, 2025; Başar, 2025; Tuğcu, 2025; Özdemir, 2026; Çora et al., 2026; Büyükboyacı & Yozcu, 2026; Ardatürk, 2026; Arduç Kara, 2026; Ertan, 2026; Ahmed & Hamod, 2026; Efendioğlu, 2023; Çelik et al., 2025; Doğru & Hacımüftüoğlu, 2025; Koçakoğlu & Koçakoğlu, 2025; Ekinci, 2025; Sakin & Türk, 2025; Aşkun, 2024; Yener & Köse, 2023; Romya Bilgin & Küçükşabanoglu, 2023; Çark, 2020; Kanat, 2020; Altındış, 2020; Zenginaloğlu, 2026; Dalmış, 2026; Ölçer, 2025; Sarıbaş, 2025; Karakuş et al., 2025; Güzel, 2024; Kızıldağ, 2023; Odacıoğlu, 2022, Erdem and Demiryakan 2025, 2026, Civelek 2025, Günay 2025, Önen 2025, Özdemir 2025; Sandıkcı & Soy 2026; Arduç Kara 2026; Ertan 2026; Uygun 2026; Yılmaz 2025; Kan Çelik 2026; Bayat Arslan & Cuma 2026; Köksal & Zorlu Kale 2025; Varol 2025; Ahmed & Hamod 2026; Efendioğlu 2023; Sert 2026; Güçlütan 2026.

functionally utilize available digital tools, or benefit equally from services delivered through digital environments. The concept is not limited to a technical issue of access or a lack of technological equipment; rather, it is considered a fundamental dimension of inequality that shapes individuals' participation in processes of accessing, processing, producing, and sharing information within the context of contemporary societal transformation. Frequently discussed in the literature through the concept of the "digital divide," digital poverty highlights systematic disparities among individuals and social groups in terms of access to digital resources and the capacity to utilize them. However, while the digital divide perspective primarily focuses on differences in access, the concept of digital poverty extends beyond this approach by offering a broader analytical framework that encompasses individuals' levels of integration into the digital ecosystem, their digital competencies, and their capacities to participate in digital content production processes (Ossewaarde, 2019).

From this perspective, digital poverty cannot be reduced to the mere presence or absence of an internet connection; rather, it refers to individuals' inability to access the opportunities provided by digital society in an equitable and sustainable manner. Insufficient internet infrastructure, lack of digital devices, and disparities in digital skill levels constitute key components of the concept's multilayered structure. Limited or nonexistent internet access significantly restricts individuals' ability to benefit from digitally delivered services in essential areas such as education, healthcare, employment, and social welfare. As a result, individuals become increasingly excluded from processes of social participation. Accordingly, digital poverty represents not only a condition of individual deprivation but also a structural social problem through which broader social inequalities are reproduced within digital environments (Ulbricht, 2020).

The definition of digital poverty also points to the dynamic and evolving nature of the phenomenon. In an era of rapid technological advancement, digital competencies are continuously redefined and updated. Therefore, digital poverty should be understood not as a fixed condition but as a process closely associated with individuals' capacities to adapt to changing technological requirements over time. In this respect, the concept encompasses not only existing deficiencies in access but also potential future challenges related to digital adaptation. Consequently, digital poverty is increasingly recognized as one of the fundamental structural inequalities shaping individuals' participation in social, economic, and cultural life within contemporary societies (Hofmann, 2020).

Dimensions of Digital Poverty

Digital poverty is regarded as a complex, multilayered, and structurally interconnected field of social inequality that cannot be reduced to a single cause or a single form of deprivation. This phenomenon encompasses not only the lack of access to technological devices but also the economic conditions that enable such access, the cognitive competencies that determine usage capabilities, and the capacity to integrate into digitally mediated services. For this reason, the dimensions of digital poverty are not independent of one another; rather, they interact dynamically and reinforce each other. In this context, one of the most visible dimensions of digital poverty is the lack of digital devices. Today, basic digital tools such as computers, tablets, and smartphones have become essential for participation in education and access to public services. However, limited or nonexistent access to these tools in low-income households directly prevents individuals from entering the digital world, creating a significant disadvantage particularly for school-aged children and young people. The increasing digitization of educational materials further intensifies this deprivation and contributes to structurally unequal learning processes (Orlikowski et al., 2023).

The second major dimension of digital poverty is the problem of internet access. In contemporary societies, the internet has evolved beyond a mere communication tool and has become the fundamental infrastructure of education, healthcare, employment, and social life. Therefore, the absence of stable, high-speed, and economically sustainable internet access significantly restricts individuals' integration into digital systems. In particular, inadequate infrastructure in low-income

regions, poor connection quality, and high service costs prevent individuals from regularly benefiting from digital services and deepen processes of digital exclusion. This situation leads to disruptions in educational continuity, delays in access to information, and widening disparities in academic performance (Hinings et al., 2018).

The third dimension of digital poverty is the lack of digital skills, which, although often overlooked, constitutes one of its most critical structural components. Possessing digital devices or internet access alone is insufficient; effective, informed, and productive use of these tools requires a certain level of digital literacy. However, disparities in digital skills arise due to factors such as educational attainment, age, socioeconomic status, and social environment, thereby deepening existing inequalities. Digital skill deficiencies prevent individuals from accessing online information, communicating effectively on digital platforms, and producing digital content, thereby positioning them as passive users within the digital ecosystem (Karunakaran et al., 2022).

Finally, one of the fundamental determinants of digital poverty is economic inequality. In low-income households, both access to digital devices and the ability to sustain regular payments for internet services are limited, forming the structural basis of digital deprivation. Economic disadvantage not only restricts access to existing technologies but also limits individuals' capacity to update devices, replace outdated equipment, and maintain digital infrastructure over time. Therefore, while digital poverty is closely associated with economic inequality, it simultaneously constitutes a multidimensional social exclusion mechanism that cannot be fully explained by economic factors alone. As such, digital poverty should be understood not merely as an economic issue but as a comprehensive form of social inequality shaped by the interaction of technological, cognitive, and structural factors.

Digital Poverty from the Perspective of Children and Young People

Digital poverty manifests its most intense and visible consequences among children and young people in terms of its impact on social structure. Due to their developmental characteristics, this age group is in a continuous state of cognitive, emotional, and social transformation; therefore, any form of inequality in access to digital resources does not merely create an immediate disadvantage but also produces structural consequences that persist throughout the life course. In contemporary societies, the digitalization of education systems, the shift of social interaction to online platforms, and the increasing reliance on digital tools for accessing information have placed children and young people in a more vulnerable position in relation to digital poverty. As a result, individuals without access to digital resources are not only disadvantaged in educational processes but are also increasingly excluded from social relationships and identity formation processes (Odgers & Jensen, 2020).

Educational Inequalities

One of the most tangible, visible, and persistent impacts of digital poverty on children and young people emerges in the field of education. Contemporary education systems have become increasingly digitized in line with developments in information and communication technologies, and teaching processes, course content, assessment mechanisms, and teacher–student interactions have been largely restructured through digital platforms. This transformation demonstrates that the right to education is no longer limited to physical access to schools but is now directly linked to access to digital infrastructures and the ability to effectively use them. This situation has become particularly evident during periods in which distance education practices have been widely implemented, as students without access to digital tools have experienced significant limitations in educational participation, thereby weakening equality of educational opportunity. In this context,

digital access has shifted from being a complementary element of education systems to becoming a structural component of them (McCrae et al., 2017).

When the effects of digital poverty on education are examined, one of the most fundamental and determining factors is the lack of digital devices. The absence of basic technological tools such as computers, tablets, or smartphones directly prevents students from actively participating in educational processes and significantly restricts their learning opportunities. In socioeconomically disadvantaged households, limited access to such technologies restricts students' ability to access course materials, disrupts participation in online classes, and negatively affects engagement with assignments, projects, and learning resources. This situation undermines not only the technical dimension of education but also its pedagogical continuity, leading to significant disparities in learning experiences among students. Over time, these differences accumulate and become structural inequalities, permanently affecting students' academic development trajectories (Mascheroni & Ólafsson, 2014).

Moreover, educational inequalities are not limited to issues of access but are also reflected in multidimensional differences in academic achievement. While students with regular and sufficient access to digital resources can engage in more flexible, interactive, and multi-source learning processes, those without such access experience more limited, fragmented, and one-dimensional educational experiences. This divergence leads to significant disparities not only in access to information but also in the ability to process, interpret, and utilize knowledge. Such differences in academic achievement become entrenched over time, weaken the equalizing capacity of education systems, and generate structural effects that constrain social mobility.

In addition, the impact of digital poverty on education must also be considered in terms of its long-term socioeconomic consequences. Individuals who lack access to digital resources during their education do not merely fall behind academically; they are also placed at a disadvantage in terms of future educational opportunities and labor market prospects. The increasing importance of digital skills as a core requirement of the contemporary labor market further intensifies this inequality (Livingstone, 2018). In this respect, digital poverty does not only produce individual disadvantages in education but also functions as an intergenerational mechanism of structural inequality that reproduces broader patterns of social stratification.

Psychosocial Effects

The effects of digital poverty on children and young people extend beyond educational outcomes and encompass a broader and deeper range of psychosocial developmental processes. In contemporary societies, social relationships, communication patterns, and peer interactions are increasingly mediated through digital platforms, integrating the social worlds of children and young people into online environments. For individuals without access to digital resources, this situation represents not only a technical deprivation but also exclusion from the fundamental dynamics of social participation. In particular, the widespread use of social media, online gaming platforms, and instant messaging applications as shared interaction spaces among peer groups results in the exclusion of digitally deprived children and young people from these social networks, thereby generating an invisible yet continuous process of social exclusion (Twenge et al., 2020).

In this context, individuals without access to digital resources are unable to share common experiential spaces with their peers, cannot participate in shared communication channels, and therefore face the risk of remaining on the periphery of social relationships. The increasing shift of social interaction networks to digital environments has transformed online communication into a necessary component of social life alongside face-to-face interactions. For individuals experiencing digital deprivation, this necessity increases the risk of social isolation and leads to a progressive weakening of their social ties. Over time, this condition manifests not merely as a lack of social interaction but as a deeper form of psychosocial disconnection that positions individuals outside the

social structure. This disconnection may undermine a sense of belonging, reduce the capacity for social integration, and weaken motivation to participate in social life.

Among the psychosocial consequences of digital poverty, its negative impact on self-esteem development is also particularly significant. Since children and young people tend to compare themselves with their peers throughout their developmental processes, disparities in access to digital opportunities can directly affect self-perception. Individuals without access to digital tools and online social environments may perceive themselves as inadequate, lagging behind, or excluded in comparison to their peers, which can gradually lead to a deterioration in self-esteem. Considering that adolescence represents a critical stage in identity formation, such experiences may leave lasting imprints on self-concept. This process does not remain at the level of individual psychological experience but also leads to reduced motivation for social participation and a weakening of engagement in collective life. Consequently, digital poverty functions as a multidimensional mechanism of exclusion that affects both the internal psychological world and social relationships of individuals (Funder & Ozer, 2019).

Evaluation from the Perspective of Social Work

When examined from the perspective of the social work discipline, digital poverty is not merely a technological access issue but a structural social problem that is directly associated with the principles of social justice, human rights, and social equality. In contemporary conditions where digital technologies are integrated into all areas of social life, individuals' access to education, healthcare, social assistance, and public services is largely mediated through digital infrastructures. This development has transformed digital access from a purely technical facility into a fundamental component of social participation and social citizenship. Consequently, digital poverty is increasingly recognized as a structural form of inequality that falls within the intervention domain of social work and is gaining growing importance within the field (Afrouz & Lucas, 2023).

Social Justice and Equality

In today's context, where digitalization is reshaping social structures, the concept of access has evolved beyond a purely technical issue of connectivity and has become a fundamental social determinant shaping individuals' existence within society. Within this transformation, the capacity to access digital resources directly influences the quality of individuals' relationships with education, healthcare, employment, and public services, and thus emerges as a critical factor determining their level of integration into social welfare systems. In this regard, disparities in access to digital resources extend beyond traditional economic inequalities and generate a new regime of inequality that structurally differentiates patterns of social participation (Altuntaş & Temelli, 2026).

Within this framework, digital poverty should not be addressed in social justice discussions merely as a lack of resources but as a multidimensional form of exclusion that limits individuals' capacity to occupy a central position in social life. The increasing digitalization of public services has made access to these services heavily dependent on technology. As a result, individuals who lack digital devices or the ability to use them effectively are not only excluded from service provision but also experience a weakening of their sustained relationship with social systems. Thus, digital access has shifted from being a complementary element of social equality to a determining threshold condition for it.

From the perspective of social justice, this inequality cannot be interpreted merely as an individual-level disadvantage; rather, it should be understood as a systematically accumulated and intergenerationally transmitted form of exclusion embedded within social structures. Particularly with the digitalization of education and social service systems, individuals lacking digital access are increasingly marginalized in terms of access to information and participation in decision-making

processes, thereby weakening the functional realization of the principle of social equality (Kuçuradi, 2016). This process not only reproduces existing inequalities but also generates new forms of inequality.

In this context, the social work approach must conceptualize digital inequalities not as a technical infrastructure problem but as a structural issue directly related to social justice. The achievement of social equality is now measured not only through income distribution or access to physical services but also through the degree of digital inclusion. Therefore, the field of social work must reposition itself as a discipline that analyzes, renders visible, and intervenes in the new forms of inequality produced by digitalization (Özdemir, 2007).

At-Risk Groups

Although digital poverty has the potential to affect all individuals within a social structure at varying levels, it produces far more pronounced and severe consequences for certain social groups in terms of intensity and depth. This indicates that digital inequalities are not distributed homogeneously; rather, they interact with existing socioeconomic and structural inequalities, generating a layered mechanism of disadvantage for specific populations. In this regard, identifying at-risk groups is of critical importance for analyzing digital poverty from a social work perspective.

Among these groups, impoverished children constitute one of the most prominent categories. Limited economic resources create a fundamental barrier to access to digital technologies and their sustainable use. The inability to access basic digital devices such as computers, tablets, and smartphones is not merely a technical deficiency but also a structural limitation on participation in educational processes. Inadequate or nonexistent internet access further deepens this disadvantage by significantly restricting children's ability to access learning materials, participate in online education, and engage in knowledge production processes. Consequently, poverty combined with digital deprivation generates a multidimensional form of exclusion (Thompson, 2013).

Migrant youth represent another vulnerable group in relation to digital poverty. Language barriers, economic constraints, and difficulties in social integration make access to digital resources more complex and limited for this population. Considering that digital platforms are largely structured around local languages and cultural codes, migrant youth face greater challenges in adapting to these systems, which in turn deepens existing inequalities. Limitations in access to digital tools increase the risk of exclusion not only in educational contexts but also in processes of social integration and everyday life practices. In this respect, digital poverty becomes a structural barrier that directly affects social cohesion processes among migrant youth (Kelly et al., 2021).

Individuals living in rural areas constitute an important risk group representing the spatial dimension of digital poverty. Infrastructure deficiencies, limited availability of internet services, and the concentration of technological investments in urban centers significantly restrict access to digital opportunities for children and young people living in rural regions. This situation reflects not only an individual access problem but also the reproduction of regional development inequalities in the digital sphere (Afrouz & Lucas, 2023). With the increasing digitalization of education and social services, the disadvantages experienced by rural populations become more visible, contributing to the spatial reproduction of social inequality.

The Role of Social Work

In contemporary societies where digital poverty has become increasingly visible, the social work discipline holds significant responsibilities both at theoretical and practical levels in addressing this emerging form of inequality. As digitalization permeates all domains of social life, individuals' access to essential services, participation in social processes, and utilization of welfare mechanisms are increasingly mediated through digital infrastructures. This transformation has expanded the traditional scope of social work intervention, making areas such as digital inclusion, digital rights,

and technology-related social inequalities essential fields of practice. In this context, social work is evolving from a profession focused solely on individual-level support into a strategic discipline that reveals structural inequalities and develops transformative interventions.

Within this framework, advocacy emerges as one of the core functions of social work in addressing digital poverty. The invisibility of digital inequalities or their reduction to purely technical issues often prevents them from gaining sufficient attention in public policy agendas. Social workers play a crucial role in making the experiences of disadvantaged groups visible, raising awareness among policymakers, and contributing to the recognition of digital rights as social rights. This process not only facilitates access to existing services but also supports a broader structural transformation toward institutionalizing the principle of digital equality (Harris, 2021).

Another key function of social work is facilitating individuals' access to resources. Barriers to digital access are not limited to technological deficiencies; they also create significant limitations in accessing social service systems and public services. In this regard, social work practices aim to connect individuals more effectively with existing service systems, reduce barriers to information access, and make service delivery processes more inclusive. Particularly for groups with low levels of digital literacy, such interventions enable more effective utilization of social service mechanisms and directly improve quality of life (Lopez et al., 2018).

Community-based interventions constitute another important domain of social work in addressing digital poverty. Locally developed training programs, digital skills workshops, and social support networks promote more active and informed participation of children and young people in the digital world. These interventions not only aim at individual skill development but also generate a collective impact that strengthens social solidarity at the community level and reduces inequalities. In this way, social work extends beyond micro-level interventions and contributes to mezzo-level processes of community empowerment (Mishna et al., 2012).

Finally, social policy development represents the most comprehensive and structural intervention domain in addressing digital poverty. Reducing digital inequalities cannot be achieved solely through individual-level interventions; it also requires coordinated actions at the level of state policies, local government practices, and institutional strategies. At this point, the social work discipline actively contributes to policy-making processes by supporting the development of digital inclusion policies and strengthening the institutionalization of social justice principles. In this respect, social work occupies a central position as both an analytical and transformative actor in addressing the new forms of inequality emerging in the digital age.

Social Policy and Intervention Recommendations

Digital poverty is increasingly understood not merely as an individual-level access problem in contemporary societies but also as a social policy domain in which structural inequalities are reproduced. The growing centrality of digital technologies across education, healthcare, social services, and public administration has positioned digital access as a fundamental condition of social participation. For this reason, addressing digital poverty has emerged as a structural policy area that requires multidimensional, integrated, and sustainable social policy instruments.

Within this framework, free or low-cost internet policies constitute one of the primary intervention areas for reducing digital inequalities. In particular, the inability of low-income households to afford internet access directly restricts children's and young people's participation in educational processes (Morley et al., 2019). The development of publicly subsidized or fully free internet access models represents an important social policy instrument for mitigating structural inequalities in access to digital services.

In addition, digital support programs aim not only to address access-related barriers but also to enhance individuals' usage capacities. Key components of these programs include improving digital literacy skills, expanding basic computer and internet training, and providing guidance for accessing online services (Mishna et al., 2012). From this perspective, digital poverty should be understood not only as a material deprivation but also as a skill-based form of inequality.

School-based technology support initiatives are particularly critical for children and young people. Providing students with digital devices and internet access through educational institutions directly contributes to strengthening equality of educational opportunity. Moreover, improving digital learning infrastructures in schools and enhancing teachers' digital pedagogical competencies enable education systems to become more inclusive.

At the local level, municipal digital social assistance programs represent an important social policy instrument for reducing digital inequalities. Integrating digital access support into local social assistance mechanisms facilitates the participation of disadvantaged households in education and social services. Provision of tablets, computers, and internet support constitutes a key component of the digital transformation of local social policy practices.

Intervention Recommendations

- Expansion of publicly subsidized or free internet access programs for low-income households
- Systematization of tablet, computer, and internet support packages for students in schools
- Development of mandatory digital literacy and basic technology use training across all levels of education
- Establishment of digital social assistance units within municipalities and integration of digital access support into existing social welfare systems
- Enhancement of digital pedagogical competency training for teachers and implementation of continuous in-service training programs
- Expansion of free digital learning centers and support workshops for disadvantaged children and young people
- Establishment of guidance and support lines for access to online public services

These intervention areas demonstrate that the fight against digital poverty is not merely a technical issue of access; rather, it constitutes an integrated social policy field closely linked with education, social work, and local governance policies.

Conclusion

With the expansion of digitalization into all areas of social life, digital poverty has evolved from a mere technological access problem into a multidimensional field of social inequality. The theoretical framework examined in this study demonstrates that access to digital technologies and the capacity to use them effectively constitute a determining factor across a wide range of domains, including education, social life, access to public services, and participation in opportunities. This situation necessitates the recognition of digital poverty not as a traditional form of poverty alone but as a structural and persistent form of social exclusion.

Particularly for children and young people, digital poverty generates significant consequences not only in terms of access to educational processes but also in relation to social interaction and psychosocial development. The inequalities emerging from the digitalization of education systems restrict learning opportunities and contribute to the formation of enduring

academic disparities among individuals. In addition, limitations in access to digital environments create a significant risk of exclusion in peer relationships and social participation.

From a social work perspective, digital poverty is considered not merely an individual deprivation but a structural issue directly related to the principles of social justice and equality. In this framework, the function of social work extends beyond individual support mechanisms and encompasses multidimensional interventions such as advocacy, facilitation of access to services, and contributions to social policy development processes. Thus, social work assumes both an implementing and transformative role in reducing digital inequalities.

Overall, digital poverty emerges in contemporary societies as a new form of social exclusion and leads to the reproduction of social inequalities within digital environments. Therefore, its conceptualization should not be reduced to technical infrastructure problems but should instead be addressed through a holistic approach encompassing education, social work, and social policy domains.

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Sosyal Hizmet Perspektifinden Dijital Yoksulluk

Giriş

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı ve kapsamlı dönüşüm, modern toplumların yapısal örgütlenme biçimlerini köklü bir biçimde yeniden şekillendiren temel dinamiklerden biri haline gelmiştir. Dijitalleşme süreci, yalnızca teknolojik araçların yaygınlaşması ya da teknik altyapıların gelişmesi ile sınırlı bir olgu olarak değil; aynı zamanda ekonomik üretim ilişkilerinden toplumsal etkileşim biçimlerine, eğitim sistemlerinden kamusal hizmetlerin sunumuna kadar uzanan geniş bir alanı dönüştüren çok boyutlu bir toplumsal yeniden yapılanma süreci olarak değerlendirilmektedir. Özellikle internet tabanlı teknolojilerin günlük yaşamın neredeyse tüm alanlarına entegre olması, bireylerin eğitim alma biçimlerini, sağlık hizmetlerine erişimlerini, çalışma yaşamındaki katılımlarını ve sosyal ilişkilerini önemli ölçüde dijital platformlar üzerinden yürütmelerine neden olmuştur. Bu dönüşüm, dijital teknolojilere erişimi yalnızca bir kolaylık ya da destekleyici unsur olmaktan çıkarak, toplumsal yaşamın içinde aktif yer alabilmenin temel koşulu ve vazgeçilmez bir gereksinimi haline getirmiştir. Böylece dijitalleşme, çağdaş toplumlarda bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımını belirleyen yapısal bir faktör olarak merkezi bir konum kazanmıştır (Sinclair ve Bramley, 2011; Bartley, 2006).

Dijitalleşme sürecinin toplumsal yaşamın tüm katmanlarına bu denli güçlü bir biçimde nüfuz etmesi, bireyler arasında teknolojiye erişim, dijital araçları kullanabilme becerisi ve dijital kaynaklardan yararlanma kapasitesi açısından belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu farklılıklar yalnızca bireysel düzeyde bir yetkinlik ya da tercih meselesi olarak değerlendirilemeyecek kadar yapısal bir nitelik kazanmış, toplumsal eşitsizliklerin yeni bir görünümünü oluşturmuştur. Özellikle dijital teknolojilere erişimde yaşanan farklılıklar, bilgiye ulaşma süreçlerinden eğitim fırsatlarına katılıma, kamusal hizmetlerden yararlanma düzeyinden sosyal etkileşim ağlarına dahil olabilmeye kadar geniş bir yelpazede etkisini göstermektedir. Bu bağlamda teknolojik cihazlara sahip olma durumu, kesintisiz ve nitelikli internet erişimi sağlayabilme kapasitesi ve dijital becerileri etkin biçimde kullanabilme yeterliliği arasındaki uçurum, giderek derinleşen bir eşitsizlik alanı üretmektedir (Van Deursen ve van Dijk, 2011). Söz konusu yapısal farklılıklar, literatürde “dijital yoksulluk” kavramı çerçevesinde ele alınmakta olup, bireylerin yalnızca teknolojik araçlara erişimden yoksun olmalarını değil, aynı zamanda dijital dünyada aktif ve eşit bir şekilde var olabilme imkanlarından mahrum kalmalarını ifade etmektedir. Bu yönüyle dijital yoksulluk, çağdaş toplumlarda sosyal dışlanma süreçlerini yeniden üreten ve mevcut eşitsizlikleri dijital ortamda yeniden şekillendiren yeni nesil bir yapısal problem alanı olarak konumlanmaktadır (Ye ve Yang, 2020).

Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında eğitim, sağlık ve kamu hizmetlerinin önemli bir bölümünün dijital ortamlara taşınması, dijital eşitsizliklerin toplumsal etkilerini daha görünür, daha yoğun ve daha derin hale getirmiştir. Bu süreçte uzaktan eğitim uygulamalarının zorunlu ve yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanması, dijital araçlara erişimi olmayan ya da sınırlı erişime sahip bireylerin eğitim sistemine tam ve eşit katılımını ciddi biçimde sekteye uğratmıştır (Elmer ve diğ.,

2020). Bilgisayar, tablet ve internet bağlantısı gibi temel dijital kaynaklara sahip olmayan öğrencilerin derslere erişimde yaşadığı güçlükler, eğitim sürecinin sürekliliğini bozmuş ve öğrenme çıktıları açısından belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum, dijital yoksulluğun yalnızca teknolojik bir erişim sorunu olmadığını, aynı zamanda bireylerin akademik gelişim süreçlerini doğrudan etkileyen yapısal bir eşitsizlik alanı olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Bununla birlikte dijital imkânlara erişebilen ve erişemeyen bireyler arasındaki farkın zaman içerisinde birikerek artması, eğitimde fırsat eşitsizliğinin daha da derinleşmesine neden olmuş ve mevcut toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesine zemin hazırlamıştır. Böylece dijital eşitsizlik, bireylerin yaşam şanslarını doğrudan etkileyen ve toplumsal hareketliliği sınırlandıran kalıcı bir sosyal sorun niteliği kazanmıştır (Nguyen ve diğ., 2022).

Dijital yoksulluğun etkilerinden en fazla etkilenen grupların başında çocuklar ve gençler gelmektedir. Bu durum, söz konusu yaş grubunun hem gelişimsel özellikleri hem de toplumsal konumları itibarıyla dijital dönüşüm süreçlerine daha duyarlı ve daha kırılgan bir yapıda olmasından kaynaklanmaktadır. Çocukluk ve gençlik dönemleri, bireyin bilişsel gelişiminin hız kazandığı, sosyal kimlik inşasının şekillendiği ve toplumsal aidiyet duygusunun temellendiği kritik yaşam evreleri olarak değerlendirildiğinde, dijital kaynaklara erişimde yaşanan eşitsizliklerin yalnızca eğitimsel değil aynı zamanda sosyal ve psikolojik sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Park, 2021). Dijital imkânlara erişimde yaşanan sınırlılıklar, çocuk ve gençlerin eğitim süreçlerine eşit koşullarda katılımını engellemekte, akran ilişkilerinde geri planda kalmalarına neden olmakta ve sosyal etkileşim ağlarından dışlanma riskini artırmaktadır. Özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerden gelen çocuk ve gençler açısından bu durum, mevcut yapısal eşitsizliklerin daha da derinleşmesine ve kuşaklar arası aktarımının güçlenmesine yol açan önemli bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda dijital yoksulluk, çocuk ve gençlerin yalnızca güncel yaşam deneyimlerini değil, aynı zamanda gelecekteki eğitim ve yaşam fırsatlarını da doğrudan etkileyen çok boyutlu bir sosyal dışlanma biçimi olarak ortaya çıkmaktadır (Wong, 2020).

Bu çerçevede dijital yoksulluk olgusu, sosyal hizmet disiplini açısından yalnızca gözlemlenen bir eşitsizlik durumu değil, aynı zamanda müdahale edilmesi gereken yapısal bir sosyal sorun alanı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal hizmet disiplini, temel olarak sosyal adalet, insan hakları, eşitlik ve toplumsal bütünleşme ilkeleri üzerine inşa edilmiş bir meslek ve bilim alanı olarak, dezavantajlı birey ve grupların güçlendirilmesini hedeflemektedir. Dijitalleşmenin yaşamın tüm alanlarına entegre olmasıyla birlikte ortaya çıkan dijital eşitsizlikler, sosyal hizmetin geleneksel müdahale alanlarını genişleterek dijital kapsayıcılık, teknolojiye erişim hakkı ve dijital sosyal politika gibi yeni tartışma alanlarını zorunlu hale getirmiştir. Bu bağlamda dijital yoksulluk, sosyal hizmet açısından yalnızca teknik bir erişim problemi olarak değil, bireylerin toplumsal yaşama eşit katılımını engelleyen ve sosyal adalet ilkesini doğrudan etkileyen yapısal bir dışlanma biçimi olarak ele alınmaktadır (Travkina, 2022).

Bu çalışmanın amacı, dijital yoksulluk olgusunu sosyal hizmet perspektifi doğrultusunda kavramsal ve kuramsal bir çerçevede ele almak ve özellikle çocuklar ile gençler üzerinde ortaya çıkan sosyal dışlanma süreçlerini çok boyutlu olarak değerlendirmektir. Dijitalleşmenin toplumsal yaşamın hemen her alanına nüfuz ettiği günümüzde, dijital kaynaklara erişimde yaşanan eşitsizlikler yalnızca teknik ya da teknolojik bir sorun olarak değil, bireylerin eğitimsel gelişimlerini, sosyal katılım olanaklarını ve psikososyal iyi oluşlarını doğrudan etkileyen yapısal bir sosyal problem olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışma, dijital yoksulluğun bireysel düzeydeki sonuçlarının ötesine geçerek, toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretimindeki rolünü sosyal hizmet bakış açısıyla tartışmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamı; dijital yoksulluk, dijital eşitsizlik ve sosyal dışlanma kavramları etrafında şekillenen kuramsal literatür ile sınırlandırılmış olup, özellikle çocuklar ve gençler açısından dijital yoksulluğun eğitim süreçlerine erişim, sosyal ilişkiler, toplumsal katılım ve fırsat eşitliği üzerindeki etkileri mevcut akademik çalışmalar temelinde incelenmektedir.

Çalışmanın önemi, dijital yoksulluk kavramının sosyal hizmet disiplini içerisinde giderek daha fazla önem kazanmasına rağmen konuya ilişkin kuramsal çalışmaların hâlen sınırlı düzeyde olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler üzerinde eğitimden dışlanma, sosyal izolasyon ve fırsat eşitsizliği gibi çok boyutlu sonuçlar doğuran dijital eşitsizlikler, bu alanın sosyal hizmet açısından önemli bir müdahale ve araştırma sahası olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda çalışma, dijital yoksulluğun sosyal adalet, insan hakları ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde yeniden değerlendirilmesine katkı sunmayı ve sosyal hizmet disiplininin dijital çağda ortaya çıkan yeni sosyal sorun alanlarına ilişkin kuramsal farkındalığını artırmayı hedeflemektedir³.

Dijital Yoksulluk Kavramı

Dijital yoksulluk, günümüz bilgi toplumlarının en önemli yapısal eşitsizlik alanlarından biri olarak giderek daha fazla akademik tartışmanın merkezine yerleşmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı gelişimi, toplumsal yaşamın neredeyse tüm alanlarını dijital sistemler üzerinden yeniden örgütlemiş; bireylerin eğitimden sağlığa, çalışma yaşamından sosyal ilişkilere, kamusal hizmetlerden kültürel katılıma kadar geniş bir yelpazede dijital araçlara bağımlılığı belirgin biçimde artmıştır. Bu dönüşüm, dijital teknolojileri yalnızca yardımcı bir unsur olmaktan çıkarak, toplumsal yaşamın sürdürülebilirliği açısından temel bir gereklilik haline getirmiştir. Bu bağlamda dijital yoksulluk, bireylerin modern toplumda aktif bir özne olarak var olabilmelerini sınırlayan, toplumsal katılım süreçlerini doğrudan etkileyen ve giderek derinleşen çok boyutlu bir dışlanma biçimi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, teknolojiye erişimi olmayan veya sınırlı erişimi bulunan bireyler, yalnızca bilgiye ulaşma açısından değil, aynı zamanda sosyal ağlara katılım, eğitim fırsatlarından yararlanma ve kamusal hizmetleri kullanma açısından da ciddi dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, dijital yoksulluğun bireysel bir eksiklikten ziyade, toplumsal yapının ürettiği ve yeniden ürettiği yapısal bir eşitsizlik biçimi olduğunu ortaya koymaktadır (Dufva ve Dufva, 2019). Dolayısıyla dijital yoksulluk, klasik yoksulluk tartışmalarının ekonomik boyutlarını aşarak, teknolojik, kültürel ve sosyolojik boyutları olan yeni nesil bir sosyal dışlanma mekanizması olarak ele alınmaktadır.

Dijital Yoksulluğun Tanımı

Dijital yoksulluk, en genel ve temel anlamıyla bireylerin dijital teknolojilere erişim sağlayamaması, mevcut dijital araçları etkin ve işlevsel biçimde kullanamaması ve dijital ortamda sunulan hizmetlerden eşit düzeyde yararlanamaması durumunu ifade eden çok boyutlu bir sosyal dışlanma biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, yalnızca teknik bir erişim problemi ya da donanım eksikliği olarak ele alınmamakta; aksine modern toplumların yapısal dönüşümü içerisinde bireylerin bilgiye ulaşma, bilgiyi işleme, üretme ve paylaşma süreçlerine katılımını belirleyen temel bir eşitsizlik alanı olarak değerlendirilmektedir. Literatürde sıklıkla “dijital uçurum” (digital divide) kavramı ile ele alınan dijital yoksulluk, toplum içinde bireyler ve sosyal gruplar arasında dijital kaynaklara erişim ve bu kaynakları kullanabilme kapasitesi açısından ortaya çıkan sistematik

³ Günümüzde dijital kullanımlarda en baskın konuma yapay zeka uygulamaları çok hızla yerleşmiştir. Adeta sosyal hizmet alanları başta olmak üzere sosyal bilimlerin her alanında yapay zeka çalışmaları son yıllarda patlama noktasında devam etmektedir. Bir kısım çalışma için bk. Denizci et al. 2018, Baran 2022, Keleş & Keleş, 2018; Karadağ, 2025; Coşkun, 2025; Ahmed & Hamod, 2026; Arıcı & Karacı, 2013; Keleş & Keleş, 2017; Keleş et al., 2017; Bekil, 2018; Keleş, 2018; Serçemeli, 2018; Akyıldız & Akyıldız, 2020; Işık & Darı, 2023; Abdulrazagova et al., 2025; Arğın 2025; Tetik Küçükkelçi, 2025; Çakmak, 2025; Yıldırım Altun, 2025; Zan & Zan, 2025; Mazlum & Mazlum, 2025; Yıldız, 2025; Başar, 2025; Tuğcu, 2025; Özdemir, 2026; Çora et al., 2026; Büyükbayacı & Yozcu, 2026; Ardaturk, 2026; Arduç Kara, 2026; Ertan, 2026; Ahmed & Hamod, 2026; Efendioğlu, 2023; Çelik et al., 2025; Doğru & Hacımüftüoğlu, 2025; Koçakoğlu & Koçakoğlu, 2025; Ekinci, 2025; Sakin & Türk, 2025; Aşkun, 2024; Yener & Köse, 2023; Romya Bilgin & Küçükşabanoglu, 2023; Çark, 2020; Kanat, 2020; Altındış, 2020; Zenginaloğlu, 2026; Dalmış, 2026; Ölçer, 2025; Sarıbaş, 2025; Karakuş et al., 2025; Güzel, 2024; Kızıldağ, 2023; Odacıoğlu, 2022; Erdem ve Demiryakan 2025, 2026, Civelek 2025, Günay 2025, Önen 2025, Özdemir 2025; Sandıkcı & Soy 2026; Arduç Kara 2026; Ertan 2026; Uygun 2026; Yılmaz 2025; Kan Çelik 2026; Bayat Arslan & Cuma 2026; Köksal & Zorlu Kale 2025; Varol 2025; Ahmed & Hamod 2026; Efendioğlu 2023; Sert 2026; Güçlütan 2026.

farklılıkları görünür kılmaktadır. Ancak dijital uçurum yaklaşımı, yalnızca erişim düzeyindeki farklılıkları açıklamakla sınırlı kalırken, dijital yoksulluk kavramı bunun ötesine geçerek bireylerin dijital ekosisteme entegrasyon düzeylerini, dijital beceri yeterliliklerini ve dijital içerik üretim süreçlerine katılım kapasitelerini de kapsayan daha geniş bir analitik çerçeve sunmaktadır (Ossewaarde, 2019).

Bu bağlamda dijital yoksulluk, internet bağlantısının varlığı ya da yokluğu ile sınırlı bir olgu olmayıp, bireylerin dijital toplumun sunduğu fırsatlara eşit ve sürdürülebilir biçimde erişememesi durumunu ifade etmektedir. Özellikle internet altyapısına erişimde yaşanan yetersizlikler, dijital cihaz eksiklikleri ve dijital beceri düzeyindeki farklılıklar, bu kavramın çok katmanlı yapısını oluşturan temel unsurlar arasında yer almaktadır. İnternete erişimin sınırlı ya da hiç olmaması, bireylerin eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler gibi temel alanlarda dijital platformlar üzerinden sunulan hizmetlerden yararlanmasını ciddi biçimde kısıtlamakta; bu durum bireylerin toplumsal katılım süreçlerinden giderek dışlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla dijital yoksulluk, yalnızca bireysel bir yoksunluk durumu değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin dijital ortamda yeniden üretildiği yapısal bir sosyal sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır (Ulbricht, 2020).

Dijital yoksulluğun tanımı aynı zamanda bu olgunun dinamik ve değişken doğasına da işaret etmektedir. Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği bir dönemde dijital yeterlilikler sürekli olarak yeniden tanımlanmakta ve güncellenmektedir. Bu nedenle dijital yoksulluk, sabit bir durumdan ziyade bireylerin zaman içerisinde değişen teknolojik gerekliliklere uyum sağlayabilme kapasiteleriyle doğrudan ilişkili bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle kavram, yalnızca mevcut erişim eksikliklerini değil, aynı zamanda gelecekte ortaya çıkabilecek dijital uyum sorunlarını da kapsayan geniş bir analitik çerçeve sunmaktadır. Böylece dijital yoksulluk, modern toplumlarda bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel yaşama katılımını belirleyen temel yapısal eşitsizliklerden biri olarak konumlanmaktadır (Hofmann, 2020).

Dijital Yoksulluğun Boyutları

Dijital yoksulluk, tek bir nedene ya da tek bir yoksunluk biçimine indirgenemeyecek kadar karmaşık, çok katmanlı ve birbirini besleyen yapısal unsurlardan oluşan bir sosyal eşitsizlik alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu olgu, yalnızca teknolojik araçlara sahip olamama durumunu değil, aynı zamanda bu araçlara erişimi mümkün kılan ekonomik koşulları, kullanım becerilerini belirleyen bilişsel yeterlilikleri ve dijital ortamın sunduğu hizmetlere entegre olabilme kapasitesini de içeren geniş bir yapısal çerçeveye sahiptir. Bu nedenle dijital yoksulluğun boyutları, birbirinden bağımsız değil; aksine karşılıklı etkileşim içerisinde olan ve birbirini derinleştiren unsurlar olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda dijital yoksulluğun ilk ve en görünür boyutu dijital cihaz eksikliğidir. Günümüzde bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi temel dijital araçlar, bireylerin eğitim süreçlerine katılımından kamu hizmetlerine erişimine kadar birçok alanda zorunlu hale gelmiştir. Ancak sosyoekonomik düzeyi düşük hanelerde bu araçlara erişimin sınırlı olması ya da hiç olmaması, bireylerin dijital dünyaya girişini doğrudan engellemekte ve özellikle eğitim çağındaki çocuk ve gençler açısından ciddi bir dezavantaj üretmektedir. Eğitim materyallerinin büyük ölçüde dijital ortamlara taşınmış olması, bu eksikliğin etkisini daha da derinleştirmekte ve öğrenme süreçlerinde yapısal eşitsizliklerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Orlikowski ve diğ., 2023).

Dijital yoksulluğun ikinci önemli boyutu internet erişim problemidir. İnternet, günümüz toplumlarında yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çıkmış; eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal yaşamın temel altyapısı haline gelmiştir. Bu nedenle kesintisiz, hızlı ve ekonomik açıdan sürdürülebilir internet erişiminin bulunmaması, bireylerin dijital sistemlere entegrasyonunu ciddi biçimde sınırlamaktadır. Özellikle düşük gelirli bölgelerde internet altyapısının yetersizliği, bağlantı hızındaki sorunlar ve yüksek maliyetler, bireylerin dijital hizmetlerden düzenli olarak yararlanmasını

engellemekte ve dijital dışlanmayı derinleştirmektedir. Bu durum, özellikle eğitim süreçlerinde sürekliliğin bozulmasına, bilgiye erişimde gecikmelere ve akademik performans farklılıklarının artmasına yol açmaktadır (Hinings ve diğ., 2018).

Dijital yoksulluğun üçüncü boyutu dijital beceri eksikliğidir ve bu boyut, çoğu zaman göz ardı edilmesine rağmen en kritik yapısal unsurlardan birini oluşturmaktadır. Dijital araçlara sahip olmak ya da internete erişim sağlamak tek başına yeterli bir unsur değildir; bu araçların etkin, bilinçli ve üretken bir şekilde kullanılabilmesi için belirli bir dijital okuryazarlık düzeyi gerekmektedir. Ancak bireyler arasında eğitim düzeyi, yaş, sosyoekonomik durum ve sosyal çevre gibi faktörlere bağlı olarak dijital beceri farklılıkları ortaya çıkmakta, bu durum dijital eşitsizliğin daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Dijital beceri eksikliği, bireylerin çevrim içi bilgiye erişmesini, dijital platformlarda etkin iletişim kurmasını ve dijital içerik üretmesini engelleyerek onları pasif bir kullanıcı konumuna itmektedir (Karunakaran ve diğ., 2022).

Son olarak dijital yoksulluğun temel belirleyici boyutlarından biri ekonomik eşitsizliklerdir. Gelir düzeyi düşük hanelerde hem dijital cihazlara erişim hem de internet hizmetlerine düzenli ödeme yapabilme kapasitesi sınırlı kalmakta, bu durum dijital yoksulluğun yapısal temelini oluşturmaktadır. Ekonomik yoksunluk, yalnızca mevcut teknolojilere erişimi engellemekle kalmamakta, aynı zamanda teknolojik güncellemeleri takip edebilme, cihazları yenileyebilme ve dijital altyapıyı sürdürebilme kapasitesini de sınırlamaktadır. Bu nedenle dijital yoksulluk, ekonomik eşitsizliklerle doğrudan ilişkili olmakla birlikte, bu ilişkiden bağımsız olarak kendi içinde çok boyutlu bir sosyal dışlanma mekanizması üretmektedir. Böylece dijital yoksulluk, yalnızca ekonomik bir sorun değil, aynı zamanda teknolojik, bilişsel ve yapısal faktörlerin birleşimiyle oluşan bütüncül bir toplumsal eşitsizlik alanı olarak değerlendirilmektedir.

Çocuk ve Gençler Açısından Dijital Yoksulluk

Dijital yoksulluk olgusu, toplumsal yapı içerisindeki etkileri bakımından en yoğun ve en görünür sonuçlarını çocuklar ve gençler üzerinde ortaya koymaktadır. Bu yaş grubu, gelişimsel özellikleri gereği bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde bulunduğu için, dijital kaynaklara erişimde yaşanan her türlü eşitsizlik yalnızca anlık bir dezavantaj yaratmamakta, aynı zamanda bireyin yaşam seyri boyunca etkisini sürdüren yapısal sonuçlar doğurmaktadır. Günümüzde eğitim sistemlerinin dijitalleşmesi, sosyal etkileşim biçimlerinin çevrim içi platformlara kayması ve bilgiye erişimin büyük ölçüde dijital araçlar üzerinden gerçekleşmesi, çocuk ve gençleri dijital yoksulluk karşısında daha kırılgan bir konuma yerleştirmektedir. Bu durum, dijital erişim imkanlarına sahip olmayan bireylerin yalnızca eğitim süreçlerinde değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerde ve kimlik gelişim süreçlerinde de geri planda kalmasına neden olmaktadır (Odgers ve Jensen, 2020).

Eğitim Eşitsizlikleri

Dijital yoksulluğun çocuklar ve gençler üzerindeki en somut, en görünür ve aynı zamanda en kalıcı etkilerinden biri eğitim alanında ortaya çıkmaktadır. Günümüz eğitim sistemleri, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte giderek daha fazla dijitalleşmiş; öğretim süreçleri, ders içerikleri, ölçme-değerlendirme mekanizmaları ve öğretmen-öğrenci etkileşimi büyük ölçüde dijital platformlar üzerinden yeniden yapılandırılmıştır. Bu dönüşüm, eğitim hakkının yalnızca fiziksel okula erişimle sınırlı olmadığını, aynı zamanda dijital altyapılara erişim ve bu altyapıları etkin kullanabilme becerisiyle doğrudan ilişkili hale geldiğini göstermektedir. Özellikle uzaktan eğitim uygulamalarının yaygınlaştığı dönemlerde bu durum daha belirgin hale gelmiş, dijital araçlara erişimi olmayan öğrenciler açısından eğitim sürecine katılım fiilen sınırlanmış ve eğitimde fırsat eşitliği önemli ölçüde zayıflamıştır. Bu bağlamda dijital erişim, artık eğitim sisteminin tamamlayıcı bir unsuru değil, doğrudan yapısal bir bileşeni haline gelmiştir (McCrae ve diğ., 2017).

Dijital yoksulluğun eğitim alanındaki etkileri değerlendirildiğinde, en temel ve belirleyici unsurlardan birinin dijital cihaz eksikliği olduğu görülmektedir. Bilgisayar, tablet veya akıllı telefon gibi temel dijital araçlara sahip olunmaması, öğrencilerin eğitim süreçlerine aktif katılımını doğrudan engellemekte ve öğrenme olanaklarını ciddi biçimde sınırlandırmaktadır. Özellikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerde bu tür teknolojik araçlara erişimin kısıtlı olması, öğrencilerin ders içeriklerine ulaşmasını zorlaştırmakta, çevrim içi derslere katılımını kesintiye uğratmakta ve ödev, proje ve öğrenme materyallerine erişim süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum yalnızca eğitim sürecinin teknik yönünü değil, aynı zamanda pedagojik sürekliliğini de zedelemekte, öğrenciler arasında öğrenme deneyimi açısından belirgin farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde bu farklılıklar birikerek yapısal bir eşitsizlik haline dönüşmekte ve öğrencilerin akademik gelişim çizgilerini kalıcı biçimde etkilemektedir (Mascheroni ve Ölafsson, 2014). Bununla birlikte eğitim eşitsizliklerinin yalnızca erişim sorunlarından ibaret olmadığı, aynı zamanda akademik başarı düzeyinde ortaya çıkan çok boyutlu farklılıklarla da kendini gösterdiği ifade edilmelidir. Dijital imkânlarla düzenli ve yeterli düzeyde erişebilen öğrenciler, öğrenme süreçlerini daha esnek, etkileşimli ve çok kaynaklı biçimlerde sürdürebilirken; bu imkânlardan yoksun olan öğrenciler daha sınırlı, kesintili ve tek yönlü bir öğrenme deneyimi yaşamaktadır. Bu durum, öğrenciler arasında yalnızca bilgiye erişim açısından değil, aynı zamanda bilgiyi işleme, yorumlama ve kullanma becerileri açısından da belirgin bir ayrışmaya yol açmaktadır. Akademik başarıda ortaya çıkan bu farklılıklar zaman içerisinde kalıcı hale gelmekte, eğitim sisteminin eşitlik üretme kapasitesini zayıflatmakta ve toplumsal hareketlilik mekanizmalarını sınırlayan yapısal bir etki üretmektedir.

Ayrıca dijital yoksulluğun eğitim üzerindeki etkisi, uzun vadeli sosyoekonomik sonuçlar açısından da değerlendirilmelidir. Eğitim sürecinde dijital kaynaklara erişemeyen bireyler, yalnızca mevcut akademik düzeyde geride kalmakla sınırlı bir durum yaşamamakta, aynı zamanda gelecekteki eğitim olanakları ve mesleki fırsatlar açısından da dezavantajlı bir konuma sürüklenmektedir. Dijital becerilerin giderek iş gücü piyasasının temel gerekliliklerinden biri haline gelmesi, bu eşitsizliği daha da kritik hale getirmektedir (Livingstone, 2018). Bu çerçevede dijital yoksulluk, eğitim alanında yalnızca bireysel bir dezavantaj üretmekle kalmamakta, aynı zamanda nesiller arası aktarılabilen yapısal bir eşitsizlik mekanizması olarak işlev görmekte ve toplumsal eşitsizliklerin sürekliliğini yeniden üretmektedir.

Psikososyal Etkiler

Dijital yoksulluğun çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri yalnızca eğitimsel alanla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bireyin psikososyal gelişim süreçlerinin tümünü kapsayan daha geniş ve derinlikli bir etki alanı oluşturmaktadır. Günümüz toplumlarında sosyal ilişkilerin, iletişim biçimlerinin ve akran etkileşimlerinin giderek daha fazla dijital platformlar üzerinden şekillenmesi, çocuk ve gençlerin sosyal dünyalarını büyük ölçüde çevrim içi ortamlarla bütünleştirmiştir. Bu durum, dijital erişim imkânına sahip olmayan bireyler açısından yalnızca teknik bir yoksunluk değil, aynı zamanda sosyal katılımın temel dinamiklerinden dışlanma anlamına gelmektedir. Özellikle akran grupları içerisinde sosyal medya, çevrim içi oyun platformları ve anlık mesajlaşma uygulamaları gibi dijital araçların ortak bir etkileşim alanı oluşturması, dijital kaynaklara erişemeyen çocuk ve gençlerin bu sosyal ağların dışında kalmasına yol açmakta ve zamanla görünmez fakat sürekli bir sosyal dışlanma sürecini beraberinde getirmektedir (Twenge ve diğ., 2020).

Bu bağlamda dijital imkânlarla erişimi olmayan bireyler, akranlarıyla aynı deneyim alanlarını paylaşamamakta, ortak iletişim ve etkileşim kanallarına dahil olamamakta ve bu nedenle sosyal ilişkilerde geri planda kalma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Sosyal etkileşim ağlarının önemli bir kısmının dijital ortama taşınması, yüz yüze ilişkilerin yanında çevrim içi ilişkileri de zorunlu bir sosyal alan haline getirmiştir. Bu zorunluluk, dijital erişim eksikliği yaşayan bireyler için sosyal

izolasyon riskini artırmakta ve bireyin sosyal çevresiyle kurduğu bağların giderek zayıflamasına neden olmaktadır. Zaman içerisinde bu durum, yalnızca sosyal etkileşim eksikliği olarak değil, aynı zamanda bireyin kendisini sosyal yapının dışında konumlandırmasına yol açan daha derin bir psikososyal kopuş biçimi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kopuş, bireyin aidiyet duygusunun zedelenmesine, sosyal çevreyle bütünleşme kapasitesinin azalmasına ve toplumsal ilişkilere katılım isteğinin zayıflamasına neden olabilmektedir.

Dijital yoksulluğun psikososyal etkileri arasında özgüven gelişimi üzerindeki olumsuz etkiler de önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk ve gençler, gelişim süreçleri boyunca kendilerini akranlarıyla kıyaslama eğiliminde olduklarından, dijital imkânlarla erişim açısından yaşanan farklılıklar bireylerin kendilik algısını doğrudan etkileyebilmektedir. Dijital araçlara ve çevrim içi sosyal ortamlara erişemeyen bireyler, akranlarıyla karşılaştırıldığında kendilerini yetersiz, geri kalmış ya da dışlanmış olarak algılayabilmekte; bu durum zamanla özgüven kaybının derinleşmesine yol açabilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde kimlik oluşumunun kritik bir aşama olduğu dikkate alındığında, bu tür deneyimler bireyin benlik algısında kalıcı izler bırakabilmektedir. Bu süreç yalnızca bireysel bir psikolojik durum olarak kalmamakta, aynı zamanda sosyal katılım motivasyonunun azalmasına ve bireyin toplumsal yaşama aktif şekilde dahil olma isteğinin zayıflamasına neden olmaktadır. Böylece dijital yoksulluk, psikososyal düzeyde bireyin hem iç dünyasını hem de sosyal ilişkilerini etkileyen çok katmanlı bir dışlanma mekanizması olarak işlev görmektedir (Funder ve Ozer, 2019).

Sosyal Hizmet Perspektifinden Değerlendirme

Dijital yoksulluk olgusu sosyal hizmet disiplini açısından değerlendirildiğinde, yalnızca teknolojik bir erişim sorunu olarak değil, aynı zamanda sosyal adalet, insan hakları ve toplumsal eşitlik ilkeleriyle doğrudan ilişkili yapısal bir sosyal sorun alanı olarak ele alınmaktadır. Dijital teknolojilerin toplumsal yaşamın tüm alanlarına entegre olduğu günümüz koşullarında, bireylerin eğitim, sağlık, sosyal yardım ve kamu hizmetlerine erişimi büyük ölçüde dijital altyapılar üzerinden gerçekleşmektedir. Bu durum, dijital erişimi yalnızca teknik bir imkân olmaktan çıkararak, toplumsal katılımın ve sosyal vatandaşlığın temel bir bileşeni haline getirmiştir. Dolayısıyla dijital yoksulluk, sosyal hizmetin müdahale alanına giren ve giderek daha fazla önem kazanan yapısal bir eşitsizlik biçimi olarak değerlendirilmektedir (Afrouz ve Lucas, 2023).

Sosyal Adalet ve Eşitlik

Dijitalleşmenin toplumsal yapıyı yeniden biçimlendirdiği günümüzde, erişim kavramı yalnızca teknik bir bağlantı meselesi olmaktan çıkmış, bireylerin toplumsal varoluşunu belirleyen temel bir sosyal belirleyici haline gelmiştir. Bu dönüşüm içerisinde dijital kaynaklara ulaşılabilirlik kapasitesi, bireyin eğitim, sağlık, istihdam ve kamusal hizmetlerle kurduğu ilişkinin niteliğini doğrudan etkilemekte; dolayısıyla sosyal refah sistemleriyle bütünleşme düzeyini belirleyen kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada dijital erişim imkânlarının dağılımındaki farklılıklar, klasik anlamda ekonomik eşitsizliklerin ötesine geçerek, toplumsal katılımın yapısal biçimde farklılaşmasına neden olan yeni bir eşitsizlik rejimi üretmektedir (Altuntaş ve Temelli, 2026).

Bu bağlamda dijital yoksulluk, sosyal adalet tartışmalarında yalnızca kaynak yetersizliği olarak değil, bireyin toplumsal yaşamın merkezinde yer alma kapasitesini sınırlayan çok katmanlı bir dışlanma biçimi olarak ele alınmalıdır. Günümüzde kamu hizmetlerinin giderek daha fazla dijital platformlara taşınması, bireylerin bu hizmetlere erişimini teknolojiye bağımlı hale getirmiştir. Bu durum, dijital araçlara sahip olmayan veya bu araçları etkin şekilde kullanamayan bireylerin yalnızca hizmetlerden yararlanmasını değil, aynı zamanda toplumsal sistemle kurduğu ilişkinin sürekliliğini de zayıflatmaktadır. Böylece dijital erişim, toplumsal eşitliğin sağlanmasında tamamlayıcı bir unsur olmaktan çıkarak, doğrudan belirleyici bir eşik haline gelmektedir.

Sosyal adalet ilkesi açısından değerlendirildiğinde, bu eşitsizlik yalnızca bireysel düzeyde yaşanan bir dezavantaj olarak görülemez; aksine, toplumsal yapının belirli kesimlerinde sistematik olarak birikerek derinleşen ve nesiller arası aktarılabilen bir dışlanma mekanizması olarak anlaşılmalıdır. Özellikle eğitim ve sosyal hizmet sistemlerinin dijitalleşmesiyle birlikte, dijital erişimden yoksun bireyler hem bilgiye ulaşma hem de karar alma süreçlerine katılma açısından geri planda kalmakta, bu da toplumsal eşitlik ilkesinin işlevselliğini zayıflatmaktadır (Kuçuradi, 2016). Bu süreç, yalnızca mevcut eşitsizlikleri yeniden üretmekle kalmamakta, aynı zamanda yeni eşitsizlik biçimlerinin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmet yaklaşımı, dijital eşitsizlikleri teknik bir altyapı sorunu olarak değil, doğrudan sosyal adaletin konusu olan yapısal bir mesele olarak değerlendirmelidir. Toplumsal eşitliğin sağlanması, artık yalnızca gelir dağılımı veya fiziksel hizmetlere erişim üzerinden değil, dijital kapsayıcılığın sağlanması üzerinden de ölçülmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet alanı, dijitalleşme sürecinin ürettiği yeni eşitsizlik biçimlerini analiz eden, görünür kılan ve müdahale eden bir disiplin olarak yeniden konumlanmak durumundadır (Özdemir, 2007).

Risk Altındaki Gruplar

Dijital yoksulluk olgusu, toplumsal yapı içerisinde tüm bireyleri farklı düzeylerde etkileyebilme potansiyeline sahip olmakla birlikte, etkilerinin yoğunluğu ve derinliği açısından belirli toplumsal gruplar üzerinde çok daha belirgin ve yıkıcı sonuçlar üretmektedir. Bu durum, dijital eşitsizliklerin homojen bir şekilde dağılmadığını, aksine mevcut sosyoekonomik ve yapısal eşitsizliklerle birleşerek bazı gruplar üzerinde katmanlı bir dezavantaj üretim mekanizmasına dönüştüğünü göstermektedir. Bu bağlamda risk altındaki grupların belirlenmesi, dijital yoksulluğun sosyal hizmet perspektifi açısından analizinde kritik bir öneme sahiptir. Bu gruplar içerisinde ilk olarak yoksul çocuklar öne çıkmaktadır. Ekonomik kaynakların sınırlılığı, dijital teknolojilere erişim ve bu teknolojilerin sürdürülebilir kullanımı açısından temel bir engel oluşturmaktadır. Bilgisayar, tablet, akıllı telefon gibi temel dijital araçlara sahip olamama durumu, yalnızca teknik bir yetersizlik değil, aynı zamanda eğitim süreçlerine katılımın yapısal olarak sınırlandırılması anlamına gelmektedir. İnternet erişiminin yetersizliği ya da tamamen olmaması ise bu dezavantajı daha da derinleştirerek çocukların öğrenme materyallerine ulaşmasını, çevrim içi eğitim süreçlerine katılımını ve bilgi üretim süreçlerine dahil olmasını önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bu durum, yoksulluğun dijital boyutla birleşerek çok katmanlı bir dışlanma üretmesine neden olmaktadır (Thompson, 2013).

Göçmen gençler, dijital yoksulluk açısından bir diğer kırılgan grup olarak değerlendirilmektedir. Bu grubun karşı karşıya kaldığı dil bariyerleri, ekonomik kısıtlılıklar ve sosyal uyum süreçlerindeki zorluklar, dijital kaynaklara erişimi daha karmaşık ve sınırlı hale getirmektedir. Dijital platformların büyük ölçüde yerel dil ve kültürel kodlar üzerinden yapılandığı dikkate alındığında, göçmen gençlerin bu sistemlere uyum sağlaması daha fazla çaba gerektirmekte ve bu durum eşitsizliği derinleştirmektedir. Dijital araçlara erişimde yaşanan sınırlılıklar, yalnızca eğitim süreçlerinde değil, aynı zamanda sosyal entegrasyon ve gündelik yaşam pratiklerinde de dışlanma riskini artırmaktadır. Bu bağlamda dijital yoksulluk, göçmen gençler açısından sosyal uyum süreçlerini doğrudan etkileyen yapısal bir engel haline gelmektedir (Kelly ve diğ., 2021).

Kırsal bölgelerde yaşayan bireyler ise dijital yoksulluğun mekânsal boyutunu temsil eden önemli bir risk grubunu oluşturmaktadır. Altyapı yetersizlikleri, internet hizmetlerinin sınırlı erişilebilirliği ve teknolojik yatırımların büyük ölçüde kent merkezlerinde yoğunlaşması, kırsal alanlarda yaşayan çocuk ve gençlerin dijital imkanlara erişimini ciddi biçimde kısıtlamaktadır. Bu durum, yalnızca bireysel düzeyde bir erişim sorunu değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma eşitsizliklerinin dijital alanda yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir (Afrouz ve Lucas, 2023). Eğitim ve sosyal hizmetlerin dijitalleşmesiyle birlikte kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin

dezavantajı daha görünür hale gelmekte ve bu durum toplumsal eşitsizliklerin mekânsal olarak yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Sosyal Hizmetin Rolü

Dijital yoksulluk olgusunun giderek daha görünür hale geldiği günümüz toplumsal yapısında, sosyal hizmet disiplini bu yeni eşitsizlik biçimi karşısında hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde önemli bir sorumluluk alanına sahip bulunmaktadır. Dijitalleşmenin sosyal yaşamın tüm alanlarına nüfuz etmesiyle birlikte, bireylerin temel hizmetlere erişimi, toplumsal katılım süreçleri ve sosyal refah mekanizmalarından yararlanma düzeyleri büyük ölçüde dijital altyapılar üzerinden şekillenmektedir. Bu durum, sosyal hizmetin geleneksel müdahale alanlarını genişleterek dijital kapsayıcılık, dijital haklar ve teknoloji temelli sosyal eşitsizlikler gibi yeni çalışma alanlarını zorunlu hale getirmiştir. Bu çerçevede sosyal hizmet, yalnızca bireysel düzeyde destek sağlayan bir meslek alanı olmaktan çıkarak, yapısal eşitsizlikleri görünür kılan ve dönüştürmeye yönelik müdahaleler geliştiren stratejik bir disiplin haline gelmektedir. Bu bağlamda savunuculuk (advocacy) yaklaşımı, sosyal hizmetin dijital yoksullukla mücadelede üstlendiği en temel işlevlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Dijital eşitsizliklerin görünmez kalması ya da yalnızca teknik bir sorun olarak değerlendirilmesi, bu alanın toplumsal politika gündeminde yeterince yer bulamamasına neden olabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, dezavantajlı grupların deneyimlerini görünür hale getirerek politika yapıcılar nezdinde farkındalık oluşturmakta ve dijital hakların bir sosyal hak olarak tanımlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu süreç, yalnızca bireylerin mevcut hizmetlere erişimini kolaylaştırmakla sınırlı olmayıp, aynı zamanda dijital eşitlik ilkesinin kurumsal düzeyde benimsenmesini destekleyen yapısal bir dönüşüm sürecini de içermektedir (Harris, 2021).

Sosyal hizmetin bir diğer önemli işlevi, bireylerin kaynaklara erişim süreçlerinin kolaylaştırılmasıdır. Dijital araçlara erişimde yaşanan engeller, yalnızca teknolojik bir yetersizlik olarak değil, aynı zamanda sosyal hizmet sistemlerine ve kamu hizmetlerine erişimde de ciddi sınırlılıklar yaratmaktadır. Bu noktada sosyal hizmet uygulamaları, bireylerin mevcut hizmet sistemleriyle etkin biçimde buluşturulmasını, bilgiye erişim engellerinin azaltılmasını ve hizmet kullanım süreçlerinin daha kapsayıcı hale getirilmesini amaçlamaktadır. Özellikle dijital okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu gruplarda bu tür müdahaleler, bireylerin sosyal hizmet mekanizmalarından daha etkin yararlanmasını mümkün kılmakta ve yaşam kalitesini doğrudan artırmaktadır (Lopez ve diğ., 2018).

Toplum temelli müdahaleler ise dijital yoksullukla mücadelede sosyal hizmetin önemli bir diğer çalışma alanını oluşturmaktadır. Yerel düzeyde geliştirilen eğitim programları, dijital beceri geliştirme atölyeleri ve sosyal destek ağları, özellikle çocuk ve gençlerin dijital dünyaya daha etkin ve bilinçli katılımını desteklemektedir. Bu tür müdahaleler yalnızca bireysel beceri gelişimini hedeflememekte, aynı zamanda topluluk düzeyinde sosyal dayanışmayı güçlendiren ve eşitsizlikleri azaltan kolektif bir etki üretmektedir. Böylece sosyal hizmet, mikro düzey müdahalelerin ötesine geçerek mezzo düzeyde toplumsal güçlendirme süreçlerine de katkı sunmaktadır (Mishna ve diğ., 2012). Sosyal politika geliştirme süreci, dijital yoksullukla mücadelede en kapsamlı ve en yapısal müdahale alanını oluşturmaktadır. Dijital eşitsizliklerin azaltılması, yalnızca bireysel müdahalelerle değil, aynı zamanda devlet politikaları, yerel yönetim uygulamaları ve kurumsal stratejiler aracılığıyla mümkün hale gelmektedir. Sosyal hizmet disiplini bu noktada, politika üretim süreçlerine aktif olarak dahil olarak dijital kapsayıcılık politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmakta ve sosyal adalet ilkesinin kurumsal düzeyde güçlendirilmesini desteklemektedir. Bu yönüyle sosyal hizmet, dijital çağın ortaya çıkardığı yeni eşitsizlik biçimlerine karşı hem analiz eden hem de dönüştürmeye çalışan merkezi bir aktör konumunda yer almaktadır.

Sosyal Politika ve Müdahale Önerileri

Dijital yoksulluk olgusu, günümüz toplumlarında yalnızca bireysel düzeyde yaşanan bir erişim sorunu olarak değil, aynı zamanda yapısal eşitsizliklerin yeniden üretildiği bir sosyal politika

alanı olarak değerlendirilmektedir. Dijital teknolojilerin eğitimden sağlığa, sosyal hizmetlerden kamusal hizmetlere kadar geniş bir yelpazede belirleyici hale gelmesi, dijital erişimi temel bir toplumsal katılım koşulu konumuna taşımıştır. Bu nedenle dijital yoksullukla mücadele, çok boyutlu, bütüncül ve sürdürülebilir sosyal politika araçlarıyla ele alınması gereken yapısal bir alan olarak öne çıkmaktadır.

Bu çerçevede ücretsiz veya düşük maliyetli internet politikaları dijital eşitsizliklerin azaltılmasında temel müdahale alanlarından birini oluşturmaktadır. Özellikle düşük gelirli hanelerde internet erişim maliyetlerinin karşılanamaması, çocuklar ve gençlerin eğitim süreçlerine katılımını doğrudan sınırlandırmaktadır (Morley ve diğ., 2019). Kamusal destekli veya tamamen ücretsiz internet erişim modellerinin geliştirilmesi, dijital hizmetlere erişimde yaşanan yapısal eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sağlayan önemli bir sosyal politika aracı niteliği taşımaktadır.

Bununla birlikte dijital destek programları yalnızca erişim sorununu değil, kullanım kapasitesini de geliştirmeyi hedeflemektedir. Dijital okuryazarlık becerilerinin artırılması, temel bilgisayar ve internet kullanım eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve çevrim içi hizmetlere erişimde rehberlik sağlanması bu programların temel bileşenlerini oluşturmaktadır (Mishna ve diğ., 2012). Bu yönüyle dijital yoksulluk, yalnızca maddi değil aynı zamanda beceri temelli bir eşitsizlik alanı olarak da ele alınmaktadır.

Okul temelli teknoloji destekleri özellikle çocuklar ve gençler açısından kritik bir müdahale alanı olarak değerlendirilmektedir. Eğitim kurumları aracılığıyla öğrencilere dijital cihaz ve internet desteği sağlanması, eğitimde fırsat eşitliğinin güçlendirilmesine doğrudan katkı sunmaktadır. Ayrıca okullarda dijital öğrenme altyapısının geliştirilmesi ve öğretmenlerin dijital pedagojik yeterliliklerinin artırılması, eğitim süreçlerinin daha kapsayıcı bir yapıya dönüşmesini mümkün kılmaktadır.

Yerel düzeyde belediyelerin dijital sosyal yardım uygulamaları, dijital eşitsizliklerin azaltılmasında önemli bir sosyal politika aracıdır. Yerel yönetimlerin sosyal yardım mekanizmalarına dijital erişim desteğini dahil etmesi, dezavantajlı hanelerdeki çocuk ve gençlerin eğitim ile sosyal hizmetlere katılımını kolaylaştırmaktadır. Tablet, bilgisayar ve internet desteği gibi uygulamalar, yerel sosyal politika pratiklerinin dijital dönüşümünü destekleyen önemli araçlar arasında yer almaktadır.

Müdahale önerileri

- Düşük gelirli haneler için kamusal destekli veya ücretsiz internet erişim programlarının yaygınlaştırılması
- Okullarda öğrencilere yönelik tablet, bilgisayar ve internet destek paketlerinin sistematik hale getirilmesi
- Tüm eğitim kademelerinde zorunlu dijital okuryazarlık ve temel teknoloji kullanım eğitimlerinin geliştirilmesi
- Belediyeler bünyesinde dijital sosyal yardım birimlerinin oluşturulması ve mevcut sosyal yardım sistemlerine dijital erişim desteğinin entegre edilmesi
- Öğretmenlere yönelik dijital pedagojik yeterlilik eğitimlerinin artırılması ve sürekli hizmet içi eğitim programlarının uygulanması
- Dezavantajlı çocuk ve gençlere yönelik ücretsiz dijital öğrenme merkezleri ve destek atölyelerinin yaygınlaştırılması
- Çevrim içi kamu hizmetlerine erişimde rehberlik ve destek hatlarının oluşturulması

Bu müdahale alanları, dijital yoksullukla mücadelenin yalnızca teknik bir erişim meselesi olmadığını; aynı zamanda eğitim, sosyal hizmet ve yerel yönetim politikalarıyla bütünleşik bir sosyal politika alanı olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Dijitalleşmenin toplumsal yaşamın tüm alanlarına yayılmasıyla birlikte dijital yoksulluk, yalnızca teknolojik bir erişim problemi olmaktan çıkarak çok boyutlu bir sosyal eşitsizlik alanı haline gelmiştir. İncelenen kuramsal çerçeve, dijital teknolojilere erişim ve bu teknolojileri etkin kullanabilme kapasitesinin, bireylerin eğitimden sosyal yaşama, kamusal hizmetlerden fırsatlara katılıma kadar geniş bir yelpazede belirleyici bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu durum, dijital yoksulluğun klasik yoksulluk tartışmalarının ötesinde, yapısal ve süreklilik arz eden bir dışlanma biçimi olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Özellikle çocuklar ve gençler açısından dijital yoksulluk, yalnızca eğitim süreçlerine erişimde değil, aynı zamanda sosyal etkileşim ve psikososyal gelişim alanlarında da önemli sonuçlar doğurmaktadır. Eğitim sistemlerinin dijitalleşmesiyle birlikte ortaya çıkan eşitsizlikler, öğrenme fırsatlarını sınırlamakta ve bireyler arasında kalıcı akademik farklılıkların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bunun yanında dijital ortamlara erişimde yaşanan kısıtlılıklar, akran ilişkileri ve sosyal katılım üzerinde de belirgin bir dışlanma riski yaratmaktadır.

Sosyal hizmet perspektifi açısından dijital yoksulluk, bireysel düzeyde bir yoksunluk olmanın ötesinde, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleriyle doğrudan ilişkili yapısal bir sorun alanı olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede sosyal hizmetin işlevi, yalnızca bireysel destek mekanizmalarıyla sınırlı kalmamakta; savunuculuk, hizmetlere erişimin kolaylaştırılması ve sosyal politika geliştirme süreçlerine katkı gibi çok katmanlı müdahaleleri de kapsamaktadır. Böylece dijital eşitsizliklerin azaltılmasında sosyal hizmet hem uygulayıcı hem de dönüştürücü bir rol üstlenmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde dijital yoksulluk, günümüz toplumlarında sosyal dışlanmanın yeni bir biçimi olarak ortaya çıkmakta ve toplumsal eşitsizliklerin dijital ortamda yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Bu nedenle bu olgunun ele alınışı, yalnızca teknik altyapı sorunlarına indirgenmemeli; eğitim, sosyal hizmet ve sosyal politika alanlarını kapsayan bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

References

- Abdulrazagova, K., Kır, B., & Kocabıyık Çaşkurlu, S. (2025). From traditional methods to digitalization: The transformation of the ready-to-wear industry. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 1–16. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80296>
- Afrouz, R., & Lucas, J. (2023). A systematic review of technology-mediated social work practice: Benefits, uncertainties, and future directions. *Journal of Social Work*, 23(5), 953–974.
- Ahmed, M. A. U., & Hamod, M. (2026). The effectiveness of using artificial intelligence models and active learning to assess hadith reading skills: Innovation and development / Hadis okuma becerisinin değerlendirilmesinde yapay zekâ modellerinin ve aktif öğrenmenin kullanım etkililiği: İnovasyon ve geliştirme. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 21(1), 1–48. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89106>
- Akyıldız, S. G., & Akyıldız, Y. (2020). Westworld dizisinde makine öğrenmesi: Cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten yapay zekâ yaratımları. *Turkish Studies*, 15(2), 999–1010. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.41975>
- Altındış, F. (2020). General evaluation on non-emotional investment method "algorithmic trading" and sample of algorithm study. *Turkish Studies*, 15(1), 23–34. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.37827>
- Altuntaş, M., & Temelli, M. E. (2026). Sosyal hizmet uygulamalarında dijital erişim fırsatları ve riskleri. *Turkish Studies*, 21(1), 107-142. Ankara Bilim University Publications. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.87798>
- Ardaturk, A. S. (2026). An analysis of the sector: Digital interfaces and techniques used in the design offices / Bir sektör analizi: Tasarım ofislerinde kullanılan dijital arayüzler ve teknikler. *Turkish Studies*, 21(1), 143–197. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87841>
- Arduç Kara, E. (2026). Artificial intelligence fatigue, technostress and journalism: A conceptual literature review / Yapay zekâ yorgunluğu, teknostres ve gazetecilik: Kavramsal bir literatür taraması. *Turkish Studies*, 21(1), 199–235. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87954>
- Arğın, E. (2025). Ethics and artificial intelligence: Data privacy and algorithmic transparency in social sciences / Yapay zekâ ve etik: Sosyal bilimlerde veri gizliliği ve algoritmik şeffaflık. *Turkish Studies*, 21(2), 2111–2155. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86847>
- Arıcı, N., & Karacı, A. (2013). Türkçe öğrenimi için web tabanlı zeki öğretim sistemi (TÜRKZÖS) ve değerlendirmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 65–87. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4878>
- Aşkun, V. (2024). ChatGPT gibi üretken yapay zekalar ile insan kaynakları yönetimi etkileşimi: Daha fazla çalışma için görüşler ve yollar. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 19(2), 679–699. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.75863>
- Baran, Z. (2022). Geleneksel yemeklerde dijital gastronomi vizyonu. *Turkish Studies*, 17(4), 685–703. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62028>
- Bartley, M. (2006). *Capability and resilience: Beating the odds*. UCL Department of Epidemiology and Public Health/ESRC.
- Başar, F. (2025). The relationship between ChatGPT use, academic engagement, and life satisfaction: An empirical study in a faculty of tourism. *Turkish Studies*, 20(4), 2131–2144. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86796>
- Bayat Arslan, S., & Cuma, A. (2026). Local language and cultural gaps in AI-generated literary

- production: Turkish folk and German folk literature examples / Yapay zekâ edebî üretiminde yerel dil ve kültür boşlukları: Türk Halk ve Alman Halk Edebiyatı örnekleri. *Turkish Studies – Language and Literature*, 21(2), 2479–2558. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89780>
- Bekil, N. (2018). Transhumanism: Immortality & singularity in *Do Androids Dream of Electric Sheep?* & *The Transhumanist Wager*. *Turkish Studies – Social Sciences*, 13(18), 251–262. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13790>
- Büyükböyacı, Ş., & Yozcu, Ö. (2026). The codes of mental transformation in education: A thematic analysis of graduate social studies students' perspectives on artificial intelligence / Eğitimde zihinsel dönüşümün kodları: Lisansüstü sosyal bilgiler öğrencilerinin yapay zekâya ilişkin görüşlerinin tematik analizi. *Turkish Studies*, 21(1), 623–665. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87753>
- Civelek, S. (2025). From tradition to dataset: Digital archiving of traditional artistic heritage and the ethical and epistemological consequences of its use as training data for artificial intelligence. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 26–43. <https://ais3journal.com>
- Coşkun, O. (2025). "Les Indes Noires"ın Türkçe çevirileri: İnsan ve yapay zekâ çevirisinin karşılaştırılması. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(Ö1), 291–320. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88179>
- Çakmak, B. (2025). Duygusal tipografi: Yazı tiplerinin semantik potansiyeli ve görsel iletişimde yapay zekâ (DALL-E) yorumlaması. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 191–214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82281>
- Çark, Ö. (2020). İşletmelerin dijital dönüşüm sürecinde "nesnelerin interneti" teknolojisinin etkisi. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 15(3), 1247–1266. <https://doi.org/10.47644/TurkishStudies.41888>
- Çelik, R., Çiçeklioğlu, H., & Yazıcı, A. M. (2025). Geleceği beslemek: Girişim sermayesinin yapay zeka hesaplama girişimleri ve sürdürülebilir yenilik üzerindeki etkisi. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 20(4), 2191–2214. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82939>
- Çora, H., Mikail, E. H., & Çora, A. N. (2026). Algorithmic diplomacy: AI-assisted decision-making models and ethical boundaries in international relations / Algoritmik diplomasi: Yapay zekâ destekli karar alma modelleri ve uluslararası ilişkilerde etik sınırlar. *Turkish Studies*, 21(1), 801–850. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87722>
- Dalmış, E. (2026). AI performance in translating rich points: A comparative analysis of the ChatGPT, DeepSeek and Gemini / Çeviride zengin noktalar üzerinden yapay zekâ performansı: ChatGPT, DeepSeek ve Gemini sistemleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Turkish Studies – Language and Literature*, 21(1), 681–727. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88767>
- Denizci, Ö. M., Kırık, A. M., & Çetinkaya, A. (2018). A learning-based approach to fuzzy logic in framework of philosophy of informatics. *Turkish Studies – Information Technologies & Applied Sciences*, 13(29), 47–59. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14730>
- Doğru, A., & Hacımüftüoğlu, E. (2025). Tefsirde yapay zekâ uygulamalarının kullanımı: ChatGPT-4o, Google Gemini Advanced 1.5 Pro ile Microsoft Copilot'un karşılaştırması. *Turkish Studies – Comparative Religious Studies*, 20(4), 1867–1891. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87246>
- Dufva, T., & Dufva, M. (2019). Grasping the future of the digital society. *Futures*, 107, 17–28. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2018.11.001>

- Efendioğlu, İ. H. (2023). Yapay zekâ pazarlaması: İnternette yapılan alışverişlerde yapay zekânın satın alma niyetine etkisi. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 18(1), 133–153. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.66785>
- Ekinci, E. (2025). Yerel yönetimlerde yapay zekâ algısı: Yozgat belediyesi örneği. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 20(3), 1441–1467. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.81663>
- Elmer, T., Mepham, K., & Stadtfeld, C. (2020). Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the COVID-19 crisis in Switzerland. *PLOS ONE*, 15(7), Article e0236337.
- Erdem, M. D., & Demiryakan, D. (2025). On language education, linguistic inequality, and linguistic justice. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 1–25. <https://ais3journal.com>
- Erdem, M. D., & Demiryakan, D. (2026). Responsibility, transparency, and disclosure in the use of generative artificial intelligence in Turkish-language academic writing. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 2(1), 1–51. <https://ais3journal.com>
- Ertan, İ. F. (2026). Generative artificial intelligence in digital games / Dijital oyunlarda üretken yapay zekâ. *Turkish Studies*, 21(1), 1125–1161. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88191>
- Funder, D. C., & Ozer, D. J. (2019). Evaluating effect size in psychological research: Sense and nonsense. *Advances in Methods and Practices in Psychological Science*, 2, 156–168.
- Güçlüten, Ç. (2026). The securitization of cross-border migration movements: Digital solutions and their impacts on law enforcement agencies / Sınır ötesi göç hareketlerinin güvenlikleştirilmesi: Kolluk kuvvetlerinin dijital çözümleri ve etkileri. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 21(2), 2773–2808. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88553>
- Günay, M. (2025). The role of the aesthetic value function in evolutionary art generation. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 44–67. <https://ais3journal.com>
- Güzel, K. (2024). Bir distopik bilim kurgu oyunu örneği olarak Landscape with Weapon'ın mühendislik etiği bağlamında incelenmesi. *Turkish Studies – Language and Literature*, 19(2), 617–638. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.76479>
- Harris, S. (2021). Australian social workers' understandings of technology in practice. *Australian Social Work*, 75(4), 420–432. <https://doi.org/10.1080/0312407X.2021.1949025>
- Hinings, B., Gegenhuber, T., & Greenwood, R. (2018). Digital innovation and transformation: An institutional perspective. *Information and Organization*, 28, 52–61.
- Hofmann, J. (2020). *Digital tracking as a political program* (p. 2). Coronavirus and its Societal Impact - Highlights from WZB Research, WZB Berlin Social Science Center, Berlin EconStor.
- Işık, M., & Darı, A. B. (2023). Yapay zeka film afişlerinin göstergebilimsel analizi: Artificial Intelligence, Frank & Robot, Ex_Machina örneği. *Turkish Studies*, 18(1), 63–82. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.64322>
- Kan Çelik, A. (2026). Once upon a code: The digital evolution of traditional narrative (artificial intelligence) / Bir varmış bir kodmuş: Geleneksel masal anlatısının dijital evrimi (yapay zekâ). *Turkish Studies – Language and Literature*, 21(2), 2607–2635. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88760>
- Kanat, E. (2020). Determination of optimum artificial neural network in the stock market. *Turkish*

- Studies – Economics, Finance, Politics*, 15(1), 239–252. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.4003>
- Karadağ, E. (2025). Kamusal alanda dijital destekli heykel uygulaması örneği: Blaundos heykel uygulaması. *Turkish Studies*, 20(3), 1609–1624. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86486>
- Karakuş, N., Eren Ökten, C., & Gedik, K. (2025). İki dillilik ve yapay zekâ: Diller ötesilik tespiti için kavramsal bir model önerisi. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(2), 1167–1188. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.79747>
- Karunakaran, A., Orlikowski, W. J., & Scott, S. V. (2022). Crowd-based accountability: Examining how social media commentary reconfigures organizational accountability. *Organization Science*, 33(1), 170–193.
- Keleş, A. (2018). Derin öğrenme ve sağlık alanındaki uygulamaları. *Turkish Studies – Information Technologies & Applied Sciences*, 13(21), 113–127. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14189>
- Keleş, A. (2018). Dijital oyunlarda sonlu durum makineleri ve bulanık mantık. *Turkish Studies – Information Technologies & Applied Sciences*, 13(29), 73–82. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14651>
- Keleş, A., & Keleş, A. (2017). BİDEMAT: Zeki öğretim sistemi. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(6), 547–564. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11547>
- Keleş, A., & Keleş, A. (2018). Nesnelerin internetinin getirdiği yenilikler ve sorunları. *Turkish Studies – Information Technologies & Applied Sciences*, 13(13), 53–66. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.13872>
- Keleş, A., Keleş, A., & Akçetin, E. (2017). Pazarlama alanında yapay zekâ kullanım potansiyeli ve akıllı karar destek sistemleri. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(11), 109–124. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.12022>
- Kelly, M. S., Benbenishty, R., Capp, G., Watson, K., & Astor, R. (2021). Practice in a pandemic: School social workers' adaptations and experiences during the 2020 COVID-19 school disruptions. *Families in Society*, 102(3), 400–413. <https://doi.org/10.1177/10443894211009863>
- Kızıldağ, H. (2023). Yapay zekâ bir masal yaratıcısı/anlatıcısı olabilir mi?: ChatGPT masalları. *Turkish Studies – Language and Literature*, 18(3), 1759–1775. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.71763>
- Koçakoğlu, M. A., & Koçakoğlu, Ö. (2025). Bir yapay zeka denemesi: BRICS-Türkiye ülkelerinin ortak para birimi "the unit" in uygulanabilirliği üzerine bir analiz. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 20(Ö1), 739–757. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.83867>
- Köksal, O., & Zorlu Kale, B. N. (2025). Integration of technology in the teaching of English as a foreign language: A review study. *Turkish Studies – Language*, 20(3), 2231–2240. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82557>
- Kuçuradi, İ. (2016). *İnsan hakları: Kavramları ve sorunları*. Şen Matbaa.
- Livingstone, S. (2018). iGen: why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy – and completely unprepared for adulthood. *Journal of Children and Media*, 12(1), 118–123. <https://doi.org/10.1080/17482798.2017.1417091>

- Lopez Pelaez, A., Pérez García, R., & Aguilar-Tablada Massó, M. V. (2018). e-Social work: Building a new field of specialization in social work? *European Journal of Social Work*, 21(6), 804–823. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1399256>
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2014). *Net children go mobile: Risks and opportunities* (2nd ed.). Educatt.
- Mazlum, Ö., & Mazlum, F. M. (2025). Tasarımın dünü, bugünü, geleceği: Yapay Zekâ (YZ) çağında tasarımın kavramsal ve estetik dönüşümü. *Turkish Studies*, 20(3), 1721–1739. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86478>
- McCrae, N., Gettings, S., & Purssell, E. (2017). Social media and depressive symptoms in childhood and adolescence: A systematic review. *Adolescent Research Review*, 2(4), 315–330.
- Mishna, F., Bogo, M., Root, J., Sawyer, J.-L., & Khoury-Kassabri, M. (2012). "It just crept in": The digital age and implications for social work practice. *Clinical Social Work Journal*, 40(3), 277–286.
- Morley, C., Ablett, P., & Stenhouse, K. (2019). Technicist education: Paving the way for the rise of the social work robots? *Critical and Radical Social Work*, 7(2), 139–154. <https://doi.org/10.1332/204986019X15491042559718>
- Nguyen, M. H., Gruber, J., Marler, W., Hunsaker, A., Fuchs, J., & Hargittai, E. (2022). Staying connected while physically apart: Digital communication when face-to-face interactions are limited. *New Media & Society*, 24(9), 2046–2067.
- Odacıoğlu, C. (2022). Dijital dönüşümün mütercim tercümanlık bölümlerine yansımaları bağlamında "çeviride bilgi teknolojileri ve araçları" adlı bir ders önerisi. *Turkish Studies – Language and Literature*, 17(4), 1367–1376. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.62915>
- Odgers, C. L., & Jensen, M. R. (2020). Annual research review: Adolescent mental health in the digital age: Facts, fears, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(3), 336–348. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13190>
- Orlikowski, W. J., & Scott, S. V. (2023). The digital undertow and institutional displacement: A sociomaterial approach. *Organization Theory*, 4(2).
- Ossewaarde, M. (2019). Digital transformation and the renewal of social theory: Unpacking the new fraudulent myths and misplaced metaphors. *Technological Forecasting & Social Change*, 146, 24–30. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.05.007>
- Ölçer, M. (2025). Yapay zekâ ile edebî metin çözümlemesi ve çeviri kalite değerlendirmesi: Modern Kore edebiyatı üzerine bir vaka analizi. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(4), 2931–2948. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87757>
- Önen, L. (2025). AI-supported image education in drawing: Adaptive learning environments — Personalized systems modeling student style development and generating feedback. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 68–81. <https://ais3journal.com>
- Özdemir, A. (2025). Görsel sanatlarda yapay zekâ-dijital sanat. *Turkish Studies*, 20(4), 2585–2602. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87601>
- Özdemir, A. (2025). Ontological and ethical boundaries in AI-based image restoration. *Artificial Intelligence Studies in Society, Science, and Systems*, 1(1), 82–95. <https://ais3journal.com>
- Özdemir, A. (2026). The intersection of digital art and artificial intelligence: New aesthetic paradigms and theoretical approaches / Dijital sanat ve yapay zekânın kesişimi yeni estetik paradigmlar

- ve kuramsal yaklaşımlar. *Turkish Studies*, 21(1), 1457–1486. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87600>
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme sürecinde refah devleti*. Entegre.
- Park, S. (2021). Digital inequalities in rural Australia: A double jeopardy of remoteness and social exclusion. *Journal of Rural Studies*, 84, 52–60.
- Romya Bilgin, K., & Küçükşabanoğlu, Z. (2023). ABD'nin yeni güç stratejisinde yapay zekâ. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 18(1), 273–289. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.63490>
- Sakin, İ., & Türk, Z. (2025). Teknolojiye hazırlık düzeyi ve kullanım algılarının muhasebede yapay zekanın benimseme düzeyine etkilerinin tespiti. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 20(2), 901–919. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.79592>
- Sandıkçı, Y. T., & Soy, S. (2026). Artificial intelligence and crisis communication: A qualitative analysis within the framework of the technology acceptance model (TAM) in public relations / Yapay zekâ ve kriz iletişimi: Halkla ilişkilerde teknoloji kabullenme modeli (TAM) bağlamında nitel bir analiz. *Turkish Studies*, 21(2), 3715–3787. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.88029>
- Sarıbaş, S. (2025). Yapay zekâ çağında mitin dijital mitosferdeki edebi yeniden yazımı: Kültürel bellek ve anlatısal dönüşümler. *Turkish Studies – Language and Literature*, 20(3), 1939–1962. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82517>
- Serçemeli, M. (2018). Muhasebe ve denetim mesleklerinin dijital dönüşümünde yapay zekâ. *Turkish Studies – Economics, Finance and Politics*, 13(30), 369–386. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14373>
- Sert, M. F. (2026). Exploring the determinants of global income inequality using an ensemble learning, explainable artificial intelligence, and causal inference-based methodology / Topluluk öğrenmesi, açıklanabilir yapay zekâ ve nedensel analiz tabanlı bir metodoloji ile küresel gelir eşitsizliğinin belirleyicilerinin keşfi. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 21(2), 3523–3566. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87348>
- Sinclair, S., & Bramley, G. (2011). Beyond virtual inclusion: Communications inclusion and digital divisions. *Social Policy and Society*, 10(1), 1–11. <https://doi.org/10.1017/S1474746410000345>
- Tetik Küçükkelçi, D. (2025). The mediating role of AI anxiety in the relationship between psychological resilience and social appearance anxiety. *Turkish Studies*, 20(3), 1943–1959. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.80498>
- Thompson, N. (2013). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak*. Dipnot Yayınları.
- Travkina, N. M. (2022). Digitization of society: Alternative projections of the future. *Herald of the Russian Academy of Sciences*. <https://doi.org/10.1134/S1019331622120115>
- Tuğcu, M. S. (2025). Sinemada posthümanizmin ve yapay zekânın temsili: M3GAN filmi örneği. *Turkish Studies*, 20(4), 2821–2839. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87416>
- Twenge, J. M., Haidt, J., Joiner, T. E., et al. (2020). Underestimating digital media harm. *Nature Human Behaviour*, 4, 346–348. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0839-4>
- Ulbricht, L. (2020). Scraping the demos: Digitalization, web scraping and the democratic project. *Democratization*, 27(3), 426–442.
- Uygun, S. V. (2026). The use of artificial intelligence in public services related to public order and security: Country examples and recommendations for Türkiye / Asayiş ve güvenlik yönlü

- kamu hizmetlerinde yapay zeka kullanımı: Ülke örnekleri ve Türkiye için öneriler. *Turkish Studies*, 21(2), 3789–3825. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89247>
- Van Deursen, A., & van Dijk, J. (2011). Internet skills and the digital divide. *New Media & Society*, 13(6), 893–911.
- Varol, M. (2025). İlahi imge ve teknolojik insan: Transhümanizm ile dinî geleneklerin Kur'an kursu öğreticileri perspektifinden incelenmesi. *Turkish Studies – Religion*, 20(4), 2291–2308. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.87056>
- Wong, M. (2020). Hidden youth? A new perspective on the sociality of young people "withdrawn" in the bedroom in a digital age. *New Media & Society*, 22(7), 1227–1244.
- Ye, L., & Yang, H. (2020). From digital divide to social inclusion: A tale of mobile platform empowerment in rural areas. *Sustainability*, 12(6), Article 2424.
- Yener, S., & Köse, İ. (2023). Treatment prediction using artificial intelligence-integrated chatbots in call centers in medical tourism. *Turkish Studies – Economics, Finance, Politics*, 18(2), 267. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.67267>
- Yıldırım Altun, C. (2025). Geçmiş geleceğe aktarmak: Kültürel miras alanında dijital ikiz oluşturma. *Turkish Studies*, 20(4), 2947–2960. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.82722>
- Yıldız, M. (2025). Bireysel yenilikçilik ile yapay zekâ tutumu arasındaki ilişki: Gençlik merkezlerinde etkinliklere katılan üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 20(Ö1), 1109–1124. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.86698>
- Yılmaz, O. K. (2025). Avrupa Komisyonu'nun "Avrupa Akıllı Turizm Başkenti" uygulaması ve Türkiye kentlerinin katılımları üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 20(1), 635–660. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.77830>
- Zan, N., & Zan, B. U. (2025). Yapay zekâ destekli derin sahtecilik teknolojisinin pedagojik, etik ve toplumsal boyutları. *Turkish Studies*, 20(4), 2961–2983. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.83049>
- Zenginaloğlu, K. (2026). Culture, ethics and functionality in translation strategies: A comparison of translations produced by artificial intelligence tools and human translators / Çeviri stratejilerinde kültür, etik ve işlevsellik: Yapay zekâ araçlarının ve insan çevirmenin çevirilerinin karşılaştırması. *Turkish Studies – Language and Literature*, 21(1), 2071–2139. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.89002>

ETHICAL DECLARATIONS

Research and Publication Ethics

The author(s) declare that this manuscript is an original work prepared in accordance with the principles of scientific research and publication ethics. The manuscript has not been previously published and is not currently under consideration for publication elsewhere.

All sources used in the preparation of this study have been properly cited and referenced. The author(s) confirm that the work contains no plagiarism, fabrication, falsification, or manipulation of data. The research findings are presented honestly and transparently in accordance with the principles of academic integrity.

Author Contributions

All authors have significantly contributed to the conception, design, analysis, and preparation of the manuscript. All authors have read and approved the final version of the manuscript and agree to its submission and publication.

Conflict of Interest

The author(s) declare that there is no conflict of interest regarding the publication of this manuscript.

Funding

This research did not receive any specific grant, financial support, or funding from any public, commercial, or non-profit funding agencies.

Artificial Intelligence (AI) Usage Disclosure

During the preparation of this manuscript, artificial intelligence tools may have been used solely for limited purposes such as language editing, translation assistance, and stylistic improvement. Any AI-assisted translations or language corrections were carefully reviewed and verified by the author(s). Artificial intelligence tools were not used to generate the core scientific content, research design, analysis, or scholarly conclusions. All academic responsibility for the content of the manuscript rests entirely with the author(s).

Copyright and Permissions

The author(s) confirm that all necessary permissions for copyrighted materials have been obtained where required and that the manuscript does not violate any intellectual property rights.

Author Approval

All authors confirm that they have read and approved the final version of the manuscript and consent to its submission and publication.

ETİK BEYANLAR

Araştırma ve Yayın Etiği

Yazar(lar), bu makalenin özgün bir çalışma olduğunu ve bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hazırlandığını beyan eder. Makale daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olup başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir.

Çalışmada kullanılan tüm kaynaklar akademik kurallara uygun biçimde atıflanmıştır. Yazar(lar), çalışmanın intihal, veri uydurma, veri tahrifi veya manipülasyon içermediğini; araştırma bulgularının bilimsel dürüstlük ilkelerine uygun şekilde sunulduğunu beyan eder.

Yazar Katkısı

Tüm yazarlar çalışmanın tasarlanması, yürütülmesi, analizi ve makalenin hazırlanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuyup onaylamış ve yayımlanmasını kabul etmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar), bu makalenin yayımlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansal Destek

Bu araştırma herhangi bir kamu kurumu, ticari kuruluş veya kâr amacı gütmeyen kuruluş tarafından finansal olarak desteklenmemiştir.

Yapay Zekâ Kullanım Beyanı

Makalenin hazırlanması sürecinde yapay zekâ araçlarından yalnızca dil düzenleme, çeviri desteği ve anlatım iyileştirmesi amacıyla sınırlı ölçüde yararlanılmış olabilir. Yapay zekâ araçları tarafından yapılan çeviri ve dil düzenlemeleri yazar(lar) tarafından dikkatle kontrol edilmiştir. Yapay zekâ araçları çalışmanın bilimsel içeriğinin, araştırma tasarımının, analizlerinin veya akademik sonuçlarının oluşturulmasında kullanılmamıştır. Makalenin içeriğine ilişkin tüm akademik sorumluluk yazar(lar)a aittir.

Telif Hakları ve İzinler

Yazar(lar), telif hakkı gerektiren materyaller kullanılmışsa gerekli izinlerin alındığını ve çalışmanın herhangi bir fikrî mülkiyet hakkını ihlal etmediğini beyan eder.

Yazar Onayı

Tüm yazarlar makalenin son hâlini okuduklarını, onayladıklarını ve yayımlanmasını kabul ettiklerini beyan eder.